

ČERVEN 1912.

ČÍSLO 6.

Dr. V. SEVERA:

Výchovný význam slušného chování.

Zákony o slušném chování jsou tak staré jako lidstvo samo. Ač nebývají v naší době žádnou zákonodárnou mocí vydávány, přece trvají mezi lidmi a plnění jich jakož i přestoupení jich trestá i odměňuje společnost sama — třeba ne vždy hned a zřetelně. Nikdo o ně na oko nedbá, a přece jich společnost vyžaduje, podporuje a udržuje a jimi se řídí. Zákony o slušném chování staly se od věků nutností, jež provází člověka jakožto bytost společenskou.

Ačkoli nejsou ve všech státech stejné, přece každý je aspoň do určité míry zná, a ten, kdo je zná, dostává za našich časů běžné jméno — *intelligenta*, *gentlemana*, *taktního člověka*, třeba že význam slov těch jest jiný než se jimi v běžné mluvě naznačuje.

Mnohý snad namítne: Nač se mám učití neb slyšetí o slušném chování, když dnes každému je volno svobodně jednati? A jiný zase řekne: Nač třeba lidstvu a společnosti nutiti pouta byzantismu, konvencionální lži, přetvářky, patolízalství? Tu musím připomenouti: Tomu učití — tímto článkem není míněno.

Přece každý soudný člověk ihned pozná, zda chování je opravdové neb na oko vypočítané. Svoboda jednání pak je také ovšem každému dána, ale přece víme dobře, že člověk jest k svému okolí něčím vázán, že musí určité stanovisko zaujati čili, že musí se určitě chovati. Vždyť Francouzové jsou známý národ svojí svobodymilovností a přece nikdo neřekne, že ta jejich vrozená uhlazenost, *taktní a jemné chování v jednání, řeči a písmu* jest patolízalstvím neb byzantinismem! A tak je tomu i u nás.

Jen že bohužel u nás často poznáváme, že slušností v chování ubývá jak nahoru, tak dolů, a myslíme-li sami, že se dovedeme chovati, najdeme mnohdy něco, co nás zarazí a zač se později v duchu stydíme a rdíme.

Za naší doby nervosní se často slušnost v chování přehlíží a odpouští jak ve školách, tak v rodinách a společnosti. Slyšíme rozumné heslo: *Chovej*

se přirozeně! To také žádáme, abychom se chovali přirozeně, ale dodáváme: také slušně. Je to vina pseudointelligence, která, třeba by slušnosti požadovala, sama jí neplní a nekoná, že nastává často taková laxnost ve slušném chování. A přece slušného chování je stále a všude třeba. V rodině, ve škole, ve veřejném životě je stále člověk nabádán, aby se slušně choval. Jsou veřejně známy příklady dobrého chování (mládež u Spartanů) a také škody, které přineslo neslušné chování na cti, na majetku i životě lidském (souboje). Jak často najdeme mladíka sama o sobě slušného, s dobrými vysvědčeními a doporučeními, a přece nenajde pomoci. Překážkou je mu neznalost běžného způsobu chování. Vzpomeňme jen z doby našeho národního probuzení na naše přední vlastence Palackého, kterému rodiny šlechtické byly otevřeny, poněvadž dovedl se mezi nimi pohybovati, a Jungmana, jemuž nedostávalo se té pružnosti a uhlazenosti běžných způsobů chování. Vědomostmi zůstali si rovnocenní, a přece je veliký rozdíl v okruhu jejich působnosti pro myšlenky národnostní. A co se dělo, děje se dosud.

Proto myslím, nebude na škodu povšimnouti si v těchto „Vychovatelských Listech“ zákonů o slušném chování a zopakovati si je. Naše dobrá Kodymova kniha (Fr. Kodym: Kniha o slušném chování z r. 1894) je zapomenuta v knihovnách aneb není čtena, a dospívající mládeži, od níž přece slušné chování očekáváme, dostává se nevědomky různých galanthomů neb knih o slušném chování, které, poněvadž jsou uváděny mezi knihami (ku př. „Vzorný dopisovatel“, „Jak mladík má psáti dívce“ a pod.), vzbuzují spíše nedůvěru a smích, než aby jich povšimnuto bylo.

Tak dorůstající mládež je ponechána jen škole a společnosti. Ale takové poučování s katedry mladík nerad slyší a odbývá je často stranou poznámkami: to je blbost a pod. Myslí, že hlava plná učenosti je všecko. Nejhuře, je, když ještě mladík ve škole neb ve společnosti najde člověka neslušně se chovajícího neb sám se v takové společnosti pohybuje. Tu špatností se spíše naučí než správnému chování dle starého pořekadla: video meliora proboque, deteriora autem sequor.

O pozdravu. Slušné chování dáváme na jevo pozdravem. Pozdrav jest velmi citlivá věc, jest dobrovolná neb nucená daň. Pozdravem získáváme a upevňujeme přátelství, jím otvíráme si srdce cizích a nutíme je, třeba jen na chvíli, k slušnosti vůči nám (ku př. pozdrav v cizině.) Konečně pozdravem náš poměr nadřadění neb podřadění k určité osobě.

Dle toho pozdrav může býti dobrovolný neb povinný a nucený. Zdraviti někoho, je slušnost, ale odpověděti na pozdrav, rozkazuje nám povinnost. Tohoto pravidla si buďme v životě nejvíce vědomi a nezapomínejme na ně. Pozdrav může se dít hlasitě (slovy) neb mlčky, tichým sděláním pokrývky s hlavy s mírným úklonem hlavy. Kdykoli však pozdravujeme ať hlasitě neb mlčky, hledme, aby pozdrav náš byl skutečně vážným a uctivým projevem našeho bytí vůči osobě, které pozdrav věnujeme.

Sdělaváme-li s hlavy pokrývku, je třeba, abychom jí slušně zacházeli. Čím hlouběji a vážněji s pozdravem klobouk sundáme, tím náš pozdrav stává se opravdivějším a uctivějším. Ale ledabylé dotknutí neb drbnutí do klobouku a ledabylé jím hození na hlavu, se považuje za schválnost, neuctu

a urážku. Pozdravujeme-li, buďme obráceni k tomu, jež pozdravujeme. Při tom zachováme důstojné držení těla i hlavy, kterou ukláníme s mírným úsměvem neb pohledem.

Otázku, kolikrát máme zdraviti, lze odpověděti: stačí jednou pozdraviti i tenkrát, když tutéž osobu opětovně potkáváme. Stálým pozdravováním bychom spíše osobu urazili, než si ji naklonili (na promenádě, na chodbách a pod.). Často stává se, že pozdravíme, aniž by nám bylo na náš pozdrav odpovězeno. To nás velice bolí a nevíme, jak si to máme vysvětliti. Tu pokusme se třikráte pozdraviti (ne časově za sebou), a nedostane-li se nám odpovědi, pak je lépe, když nepozdravujeme, neboť máme důkaz, že si toho osoba, kterou pozdravujeme, nepřeje.

Máme zdraviti do oken neb u okna sedící osobu? Dívati se do oken je neslušné tak jako dívati se nápadně s oken; uviděli-li jsme ji, pak pozdravme, ale lépe uděláme, když jdeme, do oken se nedíváme a tedy nezdravíme.

Na jakou dálku máme zdraviti? Tak daleko, aby náš pozdrav mohl býti postřehnut a slyšen od osoby, jíž patří. Nejlépe 5—3 kroky před osobou.

Když hlasitě neb slovy pozdravujeme, máme celou stupnici a snůšku běžných pozdravů, jichž užíváme dle času, potřeby, osobnosti, zaměstnání, věku atd. těch, jež pozdravujeme. Ale není zase libovolné užívati podravu kteréhokoliv nahodile. Od venkovana neuslyšíme nikdy pozdrav „má poklona“! tak jako v městech pozdrav hodící se pro každou dobu, osobu a čas: „pozdrav Bůh!“ mizí vůčihledě. Směšné jest, a to třeba říci malým dětem, aby pozdravovaly slovy: „má úcta“! dospělé osoby. Jaký pojem má dítě o cti! Pro dítě jest nejlépe buď mlčky klobouk dolů s úklonem, neb slovy: „Pochválen b. J. Kr. — s Bohem — ruku líbám a pod.

Na pozdrav máme odpověděti, co možná, týmiž slovy, jak byl pozdrav pozdraven, neb beze slov sdělati klobouk.

Před nedávnem dověděl se svět, že se ustavil spolek, který se usnesl nesmekati z příčin zdravotních, holohlavosti a šetření pokrývky na hlavě. Dlouho již není však o této modě „salutujících“ slyšeti, snad zapadla jako každá jiná moda. Ať je tomu, jak chce. Mezi členy spolku může míti takové ustanovení platnost, ale já nejsem přece povinen věděti, že ty k tomu spolku patříš a že mě tak budeš zdraviti. Snad ani ta moda mnoho ctitelů nenašla.

Slušné chování dáváme také na jevo svým zevnějškem.

Zevnějšek člověka má býti odrazem jeho nitra, nemá býti přehnaný, nápadný, ale slušný, pořádný a čistý. Jdeme-li na návštěvu, do plesu, o něco žádati neb předstáviti se, jest třeba, abychom svým zevnějškem se stali sympathickými. Proto hledme přijíti v čistém prádle, obuvi a šatě účelném, oholeni, umytí a učesáni, bez hole, deštníka, bez cigara v ústech neb v ruce. Kráčíme jistě, ne váhavě a loudavě. Do domu a dveří nevcházíme hřmotně, ale ohlašujeme se navštívenkou, služebnictvem, neb mírným klepáním na dvěře a zvoněním. Než vejdemo, očistme si řádně obuv.

Když jsme do dveří lehce a křepce vešli, přistoupíme ne těsně k samé osobě, pronášíme uctivě svůj pozdrav, oslovujeme osobu a jasně a srozumitelně,

svou prosbu a pod. přednášíme. Při tom hledíme osobě, k níž mluvíme do očí, a netouláme se jimi. Klobouk svůj držíme tak dlouho v ruce, dokud nejsme vybidnuti, abychom odložili a se posadili. Jen když jsme k tomu vybídnuti, učiňme tak; ve vši slušnosti se posadme na židli, a ne bez rozmyslu a vši tíhou těla, abychom na něco snad nesedli, co bychom poškodili. Sedíme-li již, nechme ruce na pokoji, nepřehmatejme se ve vlasech, vousech, nepohrávejme vůbec rukou s řetízku u hodinek aneb nedávejme vůbec ruku do kapsy, když s někým mluvíme. Je to největší neslušnost. Je-li se čemu smáti, smějme se mírně, ne hlučně; kašleme-li dejme si stranou šátek před ústa. Plivání v místnostech cizích je nanejvýš neslušné, a přece se to bohužel přihází. Když mluvíme, neskákejme zbytečně osobám do řeči, nebudme sami neb očima zvědami.

Konečně je-li naše žádost, představení se neb návštěva vykonána, doporučme se a zase nehlučně a odcházíme. Na návštěvách a pod. nezdržujeme se nikdy zbytečně dlouho. Jako všecko ve světě má svůj čas, tak i konání návštěv a představování neb pod. se děje v určitých hodinách poledních (11—12 hod. dop., odp. 3—4 hod.), není-li jinak oznámeno.

Jako při osobním styku jest třeba dbáti určitých příkazů slušnosti, pokud se týče zevnějšku, tak i při styku písemném. Píšeme-li psaní, žádost, prosbu atd., dbejme, aby také zevnějšek byl úhledný. Nechť papír a obálka jsou čisté, formát papíru ať je účelný písmo není rozmazané, čitelné, bez pravopisných chyb. Dbejme slušnosti při titulatuře osob, jimž píšeme, napišme správnou adresu a psaní dostatečně frankujme. Obsah písma má býti zase jasný, zřetelnost myšlenek zjevná. Ku konci přidejme svoji adresu a je-li třeba, i známku na odpověď. Vždyť psaní nahraňuje přítomnost naší osoby a ať i z našeho písma učini si neznámý o nás dobrý dojem.

Slušné chování má se jeviti také v přátelství. Jak se často lidé pomocí vzájemné slušnosti k sobě stali dobrými přáteli, a zase neslušné chování i nejlepší přátele rozdvojilo! Žijeme-li v přátelství, dbejme toho, abychom se nestali obtížnými svým přátelům. Mluvme proto o nich a o jejich chybách, když je toho třeba, uctivě, chraňme se pomluvy, důvěru, kterou v nás vložili, nezklamejme, řiďme se i zde příslovím: moje svato, cizí nejsvětější. Neobtěžujme přátel svých vyzvídáním osobních tajemství, neboť co za dobré uznají, nám jistě povědí. Buďme k nim sami upřímní, ochotní, obětaví, nevtírejme se jim a nenadužívejme jejich přátelství. Dobrých přátel si vždy vážme a hledme udržeti slušný ton v zábavě s nimi. Nehádejme se s nimi, třeba jsme opačného mínění, neodsuzujme náhle jejich tvrzení a vůbec hledme dokázati svou ústupností, mírností a celým svým chováním, že stojíme o jejich přízeň a přátelství.

Slušné chování udává zákony i tenkrát, když lidé nežijí jen v přátelství. Slušně chovati se nám velí vůbec ku členům společnosti, s níž se stýkáme, i k okolí, v němž žijeme neb jímž jsme obklíčeni. Jest však těžko stopovati všechny složky společenského života, kdy se lidé stýkají, a jmenovati všechna pravidla slušnosti. A proto již jen některá na tomto místě uvedeme.

V životě často stýkají se lidé různí věkem. Mladý a starý stojí proti sobě v poměru podřadění a nadřadění. Úcta k stáří byla ode dávna

u všech vzdělaných národů vštěpována a vychvalována inládeži jakožto zvláštní ctnost. A proto všude mějme v uctivosti šediny. Sedíme-li a jsme osloveni starší osobou, vstaňme se sedadla vždycky.

Přichází-li do místnosti, v níž sedíme, starší známá osoba, povstaňme se sedadel. Ať vcházíme nebo vycházíme, dejme přednost stáří, na procházkách a jinde stáří pravá strana přísluší. Staří lidé bývají často jiných názorů než my a proto nehádejme se s nimi a buďme k jejich názorům na věc tolerantní. Tak nám velí slušnost.

Ale za nich časů často setkáváme se s opakem. Úcta ku stáří mizí z krve mládeže a stařec svým jednáním bývá ku posměchu mládeži, která tím největší zpustlost a zlotřilost ukazuje. Řekl jsem, že úcta k stáří má býti zachována ode všech. Ale druhé pohlaví za našich dob chová se tu zcela proti pravidlům slušnosti a neprávem. Na venkově úcta ke stáří ještě trvá u děvčat. Děvče třeba škole odrostlé neb i provdané nezapomene pozdraviti svého učitele aneb jiného staršího souseda. Jinak je tomu ve městech. Jak stydno je, když děvče sotva škole odrostlé hledí, aby bylo zdraveno vším mužským světem, ba i po starých a svých učitelích, kteří v galantnosti často podléhají, požaduje pozdrav, aniž by samo svůj pozdrav třeba jen naznačilo. Takové chování prohlašujeme za neslušné u druhého pohlaví.

Lidé **ve společnosti** jsou více méně na sobě závislí. A tu třeba při slušném chování přihlížeti k jejich společenskému postavení a dle toho svoje chování zaříditi. Jsme-li na někom závislí, jest naší povinností chovati se uctivě k té osobě. Třebas bylo takové chování nutností a povinností, přece nemá býti plno affektovanosti a na jevo dáváno, že podřízený musí tak jednati a že tak jedná jen s odporem a nechutí.

Jsou jisté stavy ve společnosti lidské (vojenský) neb spolkové korporace, které mají zvláštní předpisy o chování a jimi se řídí. Zvláštní zase je, že ve společnosti upadá více v městech, než na venkově úcta a slušné chování k duhovenstvu. Děje se tak pod nátlakem osobních zájmů nejvíce politických a to neprávem. I k nepříteli lze se slušně chovati!

Jinak chováme se, když přicházíme **do styku s druhým pohlavím**. Jak se tu chovati máme, stojí napsáno v různých galanthomech a v každé taneční knížce najdeme dosti poznámek o slušnosti. Jen na něco chci upozorniti. Dívka i mladík záhy rozeznávají přirozené a slušné chování od škrobenosti, a dle toho rostou první sympathie a apathie jednotlivých osob k sobě. Ve styku s dámou obyčejně všude muž ustupuje ženě. Ale není třeba býti vždy a všude na ústupu. Má i při vší galantnosti rozhodovati cit a rozum, a jednání naše nemá býti veskrze jen lichotivé, bezmyšlenkovité, prázdné a strojené dvoření se. Takovými nás společnost mezi sebou nestrpí, Mluvme ve společnosti dam ne affektovaně, ale spíše opravdově, přátelsky a nemysleme si, že každý úsměv dámy patří jen nám. Dbejme, aby zábava neuhasla, nezahýbejme do věcí, kde bychom uvedli druhého do rozpaků, nepovolujme příliš uzdu svým myšlenkám. Nechtějme býti stále jen my slyšení, nevynášejme svoje ctnosti na odiv a neukazujme na nectnosti nepřítomných, kteří se právě hájiti nemohou. Jinak, jak se ve všech možných

případech ve společnosti dam máme chovati, odkazujeme na příslušná, odborná poučení.

Ale člověk nestýká se jen s lidmi, ale také se zvířaty a věcmi neživými. I tu má zachovati určité slušné chování. Zase je zde velký a patrný rozdíl mezi venkovem a městem. Venkovan ve styku se zvířaty spravuje se více rozumem, než měšťan, který je citlivý, ba až chorobně citlivý. Na venkově vidí člověk živočišstvo kolem sebe, že je mu buď na prospěch nebo ke škodě. A dle toho se řídí. Buď je hubí neb chrání. Naproti tomu co je v městech pejsků, koček, papoušků a pod., které jsou pro zábavu a mazlení. Ani člověk, třeba chudás, není tak rád viděn, jako takový mazlíček v městské domácnosti, který má své bydlo dobře zajištěno (srov. v Anglii). Živočich má býti chráněn, je-li užitečný, ale ne zbožňován a vyvyšován nad člověka.

Když přijdeme do místností veřejných: obrazáren, museí, divadel, salonů a pod., chovejme se i tam slušně. Moje svato, cizí nejsvětější, platí i zde. Nedotýkejme se věcí všetečně, neukazujme zbytečně prstem, cvičme oko neb sluch, aby vnímalo krásu obrazu neb hudby klidně. Nedejme na jevo, že se o věci nezajímáme; neboť kde nás to nebaví, nechodme tam. Nevšímejme si jedné věci až příliš nápadně a ostatních povrchně, neučme se všelikým nezpůsobům, jež tu a tam ve veřejných místnostech postřehneme na lidech, o nichž se domníváme, že věcem rozumí, ale slušně se přece nechovají. Co tu uslyšíme často nejpáných soudů o věci, která je třeba dobrá. I když do kostela vcházíme, chovejme se nejvýš slušně. Zde poklesla slušnost bohužel nejvíce u těch lidí, kteří se zovou běžně inteligenty aneb o nichž se říká, že jsou vzorem slušného chování. Často přijde někdo do kostela. Rozkročí se a dívá se po oltářích neb ruší kostelní ticho procházkou od oltáře k oltáři a na odiv s gustem umělce hledá v kostele umění. Že najdeme v kostele lidi s rukama v kapse a stále se ohlížeti neb s úsměškem, není nic nového, ale také nic není tak ubohého pro inteligentního člověka jako takové jednání. Máme-li znáti formy slušného chování v plesovní místnosti, v hostinci a jinde, jest zajisté třeba, abychom znali také zákony slušnosti v kostele. Člověka neslušně se chovajícího na plese neb jinde vyvedou prostě z místnosti nebo upozorní. V kostele se mu to pro takové chování, jak naznačeno, nestane, ale stydí se tu jeden člověk za druhého do duše. Pak jsem člověk dokonalý a chování mé bezvadné a ucelené, dovedu-li i zde býti slušným.

Že i v domácnosti, kdy nejsme veřejně pozorováni, je třeba zachovat jistých forem slušnosti, jest samozřejmé a netřeba již rozváděti. Slušné chování má se zcela do nás vžítí.

Často v životě chováme se slušně jen proto, abychom zatajili, že neumíme se v daných případech chovati a že chceme naše nedostatky skrýti. Tu mluvíme o chování z **nouze**. Ku př. někdo omdlí nebo se topí, my o tom víme, ale na oko se stavíme, že to nevidíme, vyptáváme se, litujeme, těšíme slovy, jsme na oko zvědaví a dychtívi to věděti. A co tak jednáme a nechceme sami ukázati naši chybu, roste neštěstí. Takové chování z nouze poznáme dle mnoho řeči, kterou chceme něco ukryti. Slušnost velí přiznati se k nedostatkům, jsem-li pravdomluvný, je to přece slušnější než když zjevně splétám lež! A proto chování z nouze se nedoporučuje člověku slušnému.

Dr. OTAKAR TAUBER :

Obraz soudobého školství v Bavorsku.

(Dokončení.)

Velké prozíravosti potřebují děti slabší, bychom jim nekřivdili. Zda není vina v rodičích a v učitelích?! Dr. Sicking zavedl třídy pomocné a závěrečné. O děti zanedbané a zkažené pečuje stát, spolky, země i obce. Stát věnuje ročně za tím účelem 40 millionů M. a podporuje velmi katolické podniky na polepšení mládeže. Děti provinilce nezanáší do listin. Spolků sv. Vincence je v Bavořích přes 300. Církev nové květy vydává a nové cesty hledá. Spolky sv. Magdaleny a Dobrého Pastýře zachraňují padlé.

Ve školství bavorském vane duch Kristův. Tu se pěstuje sebevýchova, sebezápor, vůle, charakter, ušlechtilost, poctivost, cvik a vše ideální. V Mnichově povstala metoda, jež působí na srdce, cit a vůli i rozum. Mužové: Weber, Auer, Pemsel, Siebengartner, Stieglitz, Götter, Penzig, Weigl a j. dali katechisaci nový směr, jenž žádá přípravu, cíl, podklad, příklad, výklad, názor, užití a cvik, utvrzení ve víře a život dle ní. Od křesťanských matek se učít mají katecheti vyučovat! Srdečně, živě a poutavě musíme učit, aby dítě vše prožívalo. Dnes se ještě žádá, bychom i z zkušenosti a znalosti dítěte se dovolávali a tak zájem a přemýšlení budili. Vycházet třeba od dítěte, což vyžaduje studium dítěte, jak žádá Meumann, Hagmann, Foester, Schulz v Lipsku a Wundt i Leyer v Karlsruhe. I venkov začíná chápat moc vzdělání. Dr. Seitz zřídil 3 ústavy, útulny na venkově a to: pro děti, pro studenty středo- i vysokoškolské, v nichž i fysicky se pracuje. Při Ammensee zřídil takový ústav prof. Lohm. Mají ovšem v Bavorsku i sanatoria pro děti, lesní školy, např. v Dortmundě (zřídil rada Schappler) a sirotčince.

Živnostenské školství je tam vyvinuto. Akademici mají své kroužky dle pokynů Dr. Sonnenscheina z Gladbachu, o čemž jsem více napsal do Stud. Hlídky letoší. Pracují o feriích i na poli, v továrně, v lidu sociálně i charitativně.

Monismus Haecklův moc přívrženců v Bavořích nemá. Právě mnichovský univ. prof. Dr. Seitz dotvrzuje, že monismus je neschopen vychovávat vůli, protože je založen na fantasmii. Praví: „Poesie není filosofie“. Je významno, že Haeckla odsuzují dva jeho kollegové z Jeny totiž Eucken a Rein, kteří hájí stanovisko náboženské.

V Mnichově je úředně povolena „Pokusná reformní škola“. Dovoleny pokusy, jichž dobré ovoce lze předvídat. Začíná škola od tříletých dětí a to hrou a později prací manuální, pletením, vystřihováním, zpěvem, zahradničením, malováním. V I. třídě pak tato práce slouží hlavní věci, totiž učení se. Děti pracují ve skupinách, tři i více společně věci a tak se učí snášeti a baviti. Již ve škole učí se děti anglicky mluvit. Pokusem se zjistilo, že práce manuální nemá býti samostatným odborem, nýbrž prostředkem samočinnosti.

Pouhá škola manuální vedla by k bezduchovosti. Škola má býti vědecko-praktická, duchovně-životná. Dítě má nazírat, naslouchat, napodobit. Místo

školy učebné má nastoupit škola práce. Učitel Weigl v Mnichově vyjasnil pojem školy pracovní v tom smyslu, ne že děti mají jen rukou se zaměstnávat, ale vůbec všechny předměty, nevyjímajíc náboženství mají děti vnímat dle principu samostatnosti. Samy mají měřit, samy konstruovat úlohy, samy zkoušet, experimentovat v laboratoři, samy pozorovat, samy se vyjadřovat, samy hledat a nalézat, samy se cvičit, samy být aktivní a produktivní, samy třeba i soudit a se ovládat. Co prospěje, kdyby děti znaly na př. načítat všechny druhy hříchů, ale se jich nechránily! Naopak co prospěje, kdyby uměly nazpaměť všechny ctnosti, ale je skutečně nekonaly a si je neosvojily. S poznáním hned musí začít cvik. Pouhá otázková a zkoušecí forma, která týrá učitele, kněze i žáky, musí aspoň pokud není jí nezbytně třeba ustoupit cviku, úsudku, a mravnímu chování se dítek. Manuální práce je na školách bavorských připuštěna fakultativně a to odpoledne po vyučování. Pouhým kreslením a ručním cvikem děti nezlepšíte. Hlavní úkol školy obecné je a zůstane náboženská mravní výchova. Krásně ovšem lze život zpříjemnit a každá dovednost je užitečná. Pro manuální práce ve školní dílně si musejí dát města učitele odborně vzdělat. Ve škole budiž pěstován volný úkol, ale nelze učinit za školy pouhou dílnu. Škola musí pěstovat intelekt, vůli, zrak, sluch i ruku, t. j. všechny schopnosti budit a rozvíjet, nesmí tedy žák, jak samozřejmě být v ní jen receptivní a pasivní. Avšak nelze připouštět, aby škola obecná za meze své příliš daleko zabíhala. Škola práce ve smyslu Weigla se zve též „škola přímého (bezprostředního) vědění“. Jak podotknuto, má ruční práce sloužit předmětům. Tak pojem tvaru kruhu se dětem vstřípí činností: kreslením, skládáním zrnků, lepením, tvořením věnečku z kvítek aneb seskupením věcí. Učitel může kontrolovat, zda dítě jasně a zřetelně věc chápe. Pojem čtverce, obdélníka a jiných forem nabudou děti, když samy hotoví nožkem nebo pilečkou z lípového dřeva skříňky, rámečky, z papíru pohlednice a jiné dekorativní domácí paběrky. Aby děti správně věci z přírody si představovaly, modelují. Počnou od kuličky, dělají pak listy, plody i reliefy. Duch i tělo mají tak harmonicky být vzdělávány, mluva, počítání a názor tím navazeny a oživeny a pud nápodobovací u dětí uplatněn. Vychází se od zkušenosti, potřeb a přirozenosti a života dítek. Tak nazírají na školní práci i učitelé v Curychu a Basileji (zvláště Oertli a Reutimann.) Úsměškem nevhodno věc tu odbýti.

Bavorsku patří čestná přednost, že se první rázně ozvalo a protestuje proti nemravné literatuře, proti nemravnosti v umění i divadle. První vystoupil na bojišti proti nemravnosti, slovem i obrazem šířená, poslanec rada Roeren, po něm státní nádvládni Rumpf, Armin Kausen a Pappers. Za nimi stojí celý národ v nadšení pro vše jen vznešené, tedy hlavně pro náboženství a jeho ideály, které mládež připravují k letu nejen „vpřed“, ale i — výš! Pravdy víry musejí ovšem být organicky do podstaty mládeže dorůstající vtěleny, přiměřeně k postupujícímu vývoji ducha a poměrů dnešních. „Srdcem Bavorska“, k němuž děti bývají přiváděny, je poutní místo St. Otting. Tu matky zbožné obětují své děti Matce Syna Božího.

Novum v Bavorsku je „Svaz všech katolických pedagogů ústavových“ (seminářů a internátů, kollejí a vychovatelem). Mají svůj list, jako příloha časopisu „Pharus“ v Donauwörthu. Svaz založil syn Dr. Webra redaktor zmíněného časopisu Josef Weber, s nímž jsem mnoho o otázkách

školských v Mnichově si pohovořil. Jeho list „Pharus“ znovu doporučuje každému, kdo chce mít rozhled po veškeré pedagogice. V Bavorsku jsou vedeny děti od března do listopadu denně na mši sv. Školství dívčí reformováno následovně a to definitivně. Vyšší dívčí škola navazuje na 4. tř. školy obecné a čítá 6 roků, tedy 10 let celkem. Frančtina je mimo jiné obyčejné předměty závazna; angličtina, stenografie, vaření fakultativní. Mimo tento typ školy dívčí je dvojí oddíl dívčí: reálný a gymnasiální. Reálný oddíl navazuje na 4. ročník školy vyšší a má 2 ročníky; celkem 10 let. Učí se závazně domácí hospodářství, angličtina, chemie a fyzika. Oddíl gymnasiální má 3 ročníky, celkem tedy 11 let. Přijímány jsou dívky tělesně i duševně schopné, jež dávají naději prospěchu, by se nemnožil učený dívčí proletariát. Z dívek jsou učitelky, profesořky, lékařky, farmaceutky a advokátky. Pro dívky vyšší ze školy dívčí vyšší je „škola paní“ o 2 ročních kursích. Učí se tu znáti poměry kulturní, sociální, zařízení státoobčanské, vychovatelství a hospodářství i řeči moderní. Podávají tu chovanky samy též referát písemní neb ústní o některých oborech vyučovacích. Učí se též opatrovnictví sirotek, péči o chudé a mládež. Kdyby to naše dámy a slečny činily, čas by jim ušel!

Na konec je se mi ještě zmínit o „výchově státoobčanské. Tu činí církev od počátku; hlásá: „dávejte, co je císařovo císaři a co je Božího Bohu!“ „Miluj bližního jako sebe sám!“ V Bavorsku existuje „spolek pro výchovu státoobčanskou“. Nemyslí se jí jen poučení o politice, o státním zřízení, ale má se jí budít smysl pro pořádek a jednotu, pro soužití, pro vlastenectví, pro poslušnost. To se děje, když se budí cit vlastenecký a občanský, soucit a smysl rodinný. Vytknouti to lze při dějepisu, zeměpisu, čtení i náboženství. Speciálnější poučování o ústavě obecní a zemské, o zákonech, o živnostenství přesahuje chápavost dětí školy obecné a patří více do škol odborných, vyšších a pokračovacích. Na obecné škole se má dojíti cíle výchovy státoobčanské spíše nepřímou. V internátech středoškolských dá se tu i přímo ovšem za vrchního vedení vychovatele leccos provésti parlamentárním; názory se tím tříbí a vyjasní. Dr. Reisinger pravil v Mnichově ve shora zmíněné konferenci 10. prosince 1909: „Dějiny antiky, středního i nového věku jsou úrodné pole pro výchovu státoobčanskou, která na škole obecné a střední nemůže býti zláštním předmětem vyučovacím“. Dv. rada Dr. Uhlig se obává — a to právem, že poučování státoobčanské by bylo udíleno tendenčně. Skutečně vl. r. Negenborn žádal, aby výchova státoobčanská byla agitačním prostředkem proti centru!! Jouchimsem pravil: „Gymnasium má býti nad stranami“. Což je stát autoritou nejvyšší? Všemohoucnost státu a chauvinismus jsou dvě úskalí výchovy státoobčanské. Člověk má nejen povinnosti k bližnímu a státu, ale i k Bohu a k sobě, a spásu duše své. Jen ten stát, který má zdatné jedince, je zdatný. Nežijeme ve Spartě.

Výchova má ještě cíle vyšší: nábožensko-mravní a kulturní. Dobrý křesťan je jistě i dobrým občanem a vlastencem. Zda nebyli první křesťané na př. sv. Jiří, Mořic nejlepšími vojiny, byť cesarovi kadidla neobětovali a jej „Pánem“ nenazývali. Je zřejmo, že žák, jenž vyšel reálku neb gymnasium, jistě vědomosti státoobčanské mítí má. Když ví abiturient o kvestorech, senátu a centuriích římských má též vědět něco o parlamentě, sněmu, volebních kuriích, o clu, daních, o pojišťování, delegacích, bance a dopravě. Žáci se mají učit se be řídit, vlastním poznáním mají se přesvědčit, že autorita nutná. Sbor učitelský musí

býti vzorem kollegiality; povinností každého člena je, by udržoval dobrého ducha na ústavě a pak se cíle dojde, aniž bylo třeba nějakého zevnějšího aparátu. Foerster dodává v knize „Schule und Charakter“: „Výchova státoobčanská bez základu kultury náboženské visí ve vzduchu, je sportem pro neschopné hlavy, illusi bez tvořivé síly“. Povinnost má nejhlubší důvod a rozumný smysl jen a teprve v nadpřirozené božské osobní bytosti! Výstřelkům by se zabránilo, kdyby si vychovatelé byli vědomi jasného pojmu politiky. Myslím, že politika je spolupráce k blahu všeobecnému, služba spolublížním, snaha po zdokonalení lidstva, péče o veřejnou mravnost, práce za pravý pokrok, odpovídající zásadám křesťanství. Cílem výchovy je sebezdokonalování, ideálem jeho je vtělený Bůh. Již Plato viděl ideál v uvědomění si Božského a Věčného; stál výš, než moderní paedagog Natorp. „Máš! — protože Bůh to chce“, to zůstane jediným nejvyšším principem dobra. Jen rozum, prostý vášní, chápe pravdu a pravda přibližuje Bohu.

DR. EGGER—í:

Rodiče — učitelé náboženství.

Smutným zjevem naší doby je, že rodiče přehlížejí a opomíjejí svou povinnost vychovávat své děti dle náboženství a pečovat o vyučování náboženství. Domnívají se často, že dostačí, posílají-li své děti do náboženských hodin a nebrání-li jim v účasti na náboženských úkonech. Takové chování je v úplném rozporu s potřebami dětské duše, s povinnostmi, které rodičům ukládá Bůh a církve jakož i požadavky, které se musí klásti na náboženskou výchovu proti zhoubným vlivům našich dnů.

Z té příčiny věnuji tyto řádky vám, rodiče, a přeji si, by nezbudily pozornost vaši jen na okamžik, nýbrž aby došly takového povšimnutí, jakého žádá vaše odpovědnost kdysi před Bohem a časné i věčné blaho vašich dětí.

Božský Spasitel přirovnával v různých podobenstvích (Mat. 13, 24, 35,) slovo Boží ku semeni pozemskému a zvláště na to poukazyval, jak vývoj semene závisí na jistých zevních podmínkách. Úrodná země, správný poměr teploty a vlhkosti a přičinění lidské musí spolupůsobiti, aby zasetá setba se vydařila, a nevyplní-li se jen jedna z těchto podmínek, můžeme s jistotou očekávat, že žeň bude velmi slabá nebo dokonce žádná.

Podobně je tomu se slovem Božím, zvláště má-li býti vstřípeno v srdce dětské. Símě je dobré — osvědčiloť svoji životní sílu a klíčivost v době devatenácti set let na mnoha millionech srdcí — a dobrá je půda — duše dětská — v níž toto símě se zasívá. Duše, jak už Tertullian řekl, je od přírody křesťanská, je stvořena pro víru, potřebuje víry, touží po víře a nachází klid a pokoj jen ve víře. Do této tak příznivé půdy vloženo bylo k tomu již při křtu sv. nadpřirozené símě víry, takže potom třeba se starati jen o pečlivý jeho vývoj a ošetřování.

Než zkušenost nás učí, že nestačí, aby dobré símě zasel se v dobrou půdu a aby vzrostlo, že nestačí jen těch několik hodin do roku, v nichž se

dítě vyučuje náboženství, nevěnuje-li se v rodině náležitě pozornost náboženskému vyučování a náboženské výchově.

To je tedy ten bod, při němž musím, rodiče, dovolávat se vaší lásky k dětem, — které vám svěřil Bůh, — vašeho svědomí a vaší dobré vůle. Vaše srdce jistě si nepřeje nic jiného, než abyste viděli své děti zde i na věčnosti šťastnými, vaše svědomí vás nutí, byste stále byli pamětliví odpovědnosti z nesmrtelných duší dětských a vaše vůle musí být také ochotna činiti všechno, co uznáte za nutné pro blaho svých dětí. Nestačí-li veřejné vyučování náboženství tomuto účelu bez vaší vydatné pomoci, pak jistě vaše srdce, svědomí a vaše dobrá vůle se nebudou rozpakovati v tomto díle spolupůsobiti a proto doufám, že naleznu srdce vnímavá pro následující pokyny.

Předně připomínám jen zkrátka, že již v otcovském domě mělo by se dítě připravovati na vyučování náboženství. Zbožná matka a bohabojná rodina jsou pro dítě neocenitelným štěstím. Už dlouho před tím, než dítě může svým rozumem porozuměti pravdám našeho náboženství, ať je tuší dětským srdcem a ať nechá působiti náboženské dojmy na svou duši. Proto s vyučováním náboženství musí se začíti už na klíně mateřském. Co dítě uslyší v nejtělejší svém věku z matčiných úst, to hlouběji si vtiskne do srdce a trvaleji na něj působí než všechno ostatní, čemu se v budoucnosti naučí. Nemůže-li se dítě ještě modliti, ale vidí-li, že otec, matka a ostatní domácí uctívě a zbožně rozmlouvají s neviditelnou bytostí, tuší v tom veliké, láskyhodné tajemství a tato dětská tucha je útlým zárodkem budoucí pobožnosti a zbožnosti. Stejně je tomu se vzpomínkami na vševedoucnost Boží, na nebe, Vykupitele atd. První dojmy v dětství mívají největší význam. Kéž by každá matka pečlivě pěstila a ošetřovala útlá poupata náboženského života, která se mají rozvinouti v prvních letech dětských. Kde se zanedbají nebo zničí, tam nebude je moci k životu vzbuditi nebo nahraditi později žádné vyučování.

Dále je vaší povinností a pro vaše děti nutností, abyste pomoci svou podporovali veřejné vyučování náboženství. Čas tomuto vyučování vymezený je tak krátký, že doplnění a propracování učiva náboženského v domě otcovském je nezbytné. Pečujte především o to, aby vaše děti mohly se všem potřebným modlitbám dobře a úplně naučiti a je pomalu, zřetelně a nábožně se modlily. K těmto modlitbám, jimž se mají všechny děti již v otcovském domě naučiti, patří zejména: Otče náš, Pozdravení andělské, Věřím v Boha, krátká ranní a večerní modlitba, Anděl Páně, vzbuzení tří božských ctností, dobrý úmysl, pak ještě desatero přikázání Božích, patero přikázání církevních a sedmero svatých svátostí. Aby se děti k tomu s dobrým výsledkem naváděly, musí učitelé náboženství ve srozumění s rodiči vcházeti co jeden vysvětlí, mají druzí se starati, aby se tomu dítě naučilo a také se modlilo.

Rovněž dlužno dbáti toho, aby děti vyslovovaly slova pomalu a zřetelně, tak jak jsou uvedena v katechismu. Modlí-li se dítě doma rychle a při tom komolí slova, navykne si snadno modliti se bezmyšlenkovitě; taková modlitba budí jen u druhých pohoršení a „neproráží nebesa“. Už pro děti měli by rodiče dbáti toho, aby se v domě každý modlil tak, aby děti byly povzbuzeny ku modlitbě.

Příprava na náboženské vyučování ukládá také čilému a pilnému dítěti malou obět. Děti těkavé anebo povahy trochu ospalé, jsou-li mimo vyučování ponechány samy sobě, se na vyučování zřídka kdy připraví. Na takové děti musí rodiče dohlédnouti a třeba je i pobídnouti. Proto je dobré, vědí-li rodiče, kdy v týdnu mají děti náboženské hodiny a dají-li si nepatrnou práci, aby vždy vyzkoušeli své děti z toho, čemu se mají naučiti z katechismu a z biblické dějepřavy. První užitek z takového jednání bude ten, že děti se budou pilně učit; ale dostaví se pak ještě jiné dobré účinky.

Dítky přirozeně váží nebo neváží si věci dle příkladu rodičů. Co uznávají rodiče za důležité, to bude důležitým i v očích dítěte. Vídí-li tedy dítě, jak horlivě se starají ve všedním životě o malicherné věci, naproti tomu, že je jim docela lhostejno, jak dítě se učí a prospívá v náboženství, učiní si třeba bezděčný ale nutný úsudek, který nejen učení se katechismu, ale i vážnosti náboženství velmi uškodí. Kdyby rodiče obětovali týdně jen několik minut, mělo by to pro dítě blahodárné výsledky. Ukazují-li rodiče, že mají pro věc zájem, pak důležitost, kterou přikládají náboženskému vyučování, bude mít u dětí ten účinek, že si budou vážit nejen katechismu, nýbrž i samého náboženství.

Ve škole vykládá se náboženství čtyřiceti i více dětem najednou. Při takovém množství dětí není možno všimati si jednotlivců, proto často se stává, že slabé a zdlouhavé děti vyjdou na prázdno a že děti takové přeslechnou mnohou důležitou poznámku. Tu by rodiče při dobré vůli prokázali svým dětem velké dobrodiní, kdyby se trochu starali, aby děti dobře porozuměly i význam toho, čemu se učí. Ovšem po většině rodičů není možno žádati nějakého učeného výkladu, ale, co má každý katolický křesťan vědět, mají i rodiče znáti a nikdo nedovede to tak slabé vnímavosti dětské vysvětliti, jako rodiče.

Ještě důležitější jsou praktická upotřebení. Zabývají-li se rodiče tímto předmětem, napadnou jim sama sebou dobrá napomenutí, tu aby dítě upozornili na chybu, tam aby je povzbudily k dobrému, chránili je od zlého atd. Tím bude rodičům možno, aby za různých příležitostí v životě: v neštěstí nebo zachváti-li je hněv, připoměli dítěti nauky a příklady, jimž se v náboženství učilo a jimiž se má řídit.

Tento praktický vztah vyučování na život je nutný a nevyhnutelný, má-li vyučování dosáhnouti skutečně svého účelu; než kdo může a má tu pomoci, ne-li rodiče?

Co tu bylo dosud řečeno je tím důležitější, má-li dítě po prvé přijmouti svátost pokání a nesvětější svátost oltářní. Veliký význam má tu pro celý život dítěte příprava ducha a srdce, s kterou přistupuje k těmto svatým úkonům. Může se tu v několika týdnech mnoho získati nebo promeškati, dle toho, ujmou-li se rodiče dítěte čili nic. Aby jejich námaha byla požehnána, ať poradí se s duchovním rádcem nebo katechetou a jejich radami se pak řídí. —

Vzpomeňte si také na krásný zvyk, který nyní tak mizí z křesťanských rodin. V neděli obyčejné při obědě musily dítka vypravovati, jaké bylo kázání; to bylo pro děti pobídkou, aby v kostele dávaly pozor, pro rodiče vhodnou příležitostí, aby dali vhodná napomenutí, pro celou rodinu pak cenným

prostředkem, který dodával často málo ušlechtilé zábavě látku povznášející. Když však v rodině vládne už tak světský duch, že do rozhovoru nepřipustí se ani vzpomínka na kázání, pak se nesmíme diviti, co bude jednou z takových dětí.

Kéž by se zase rozšířil tento starý zvyk, aby slovo Boží, které jinak roztržitou mysl skoro stejně rychle se slyší a zapomíná, lépe se ujímalo a mohlo přinést dobré ovoce.

Také sami rodiče by tím často získali. Třeba že celý téměř svět mluví a soudí o náboženských věcech, je přece neznalost v otázkách náboženských a to i v základních otázkách katechismu ve všech vrstvách lidí až úžasně rozšířena.

Kdyby moje povzbuzení mělo nějaký účinek, pak již po roce sta a sta rodičů by musilo doznati, že dosud v důležitých věcech nebyli dosti poučeni, že mnohá poučka z katechismu, mnohý příběh z biblické přípravy vymizel jim z paměti.

Nic není nepravdivějšího a záhubnějšího než mínění, že katechismus je jen pro školní děti. To je názor, který vymyslel a rozšířil duch temnosti, aby pod rouškou vzdělání a osvěty nadřezoval největší náboženské nevědomosti. Katechismus je krátký souhrn Božského zjevení a učení Ježíše Krista, jak je písmo sv. a ústní podání v katolické církvi na naši dobu dochovalo. Katechismus ukazuje lidem každého stavu a věku cestu k nebi a je průvodcem po bludných cestách životem. Proto má jej mítí děti i rodiče, učení i prostí, vladaři i poddaní — katechismus má býti první a nejdůležitější knihou každé křesťanské rodiny; všichni mají z něho týž duchovní pokrm jísti a všichni týž duchovní nápoj pít — z duchovní skály, kteráž je Kristus. (I. Korint. 10, 34.) A nejen k dětem, nýbrž k vám všem volá sv. Petr: „Rosťtež v milosti a v poznání Pána našeho a Spasitele Ježíše Krista.“ (II. Petr 3, 18.) Toto poznání nabízí se vám v nejkratší a v nejjednodušší formě v katechismu. (Pokrač.)

Dr. JOS. KRATOCHVIL:

Věda a víra.

(Volné listy).

V. Anselm z Canterbury.

Novou dobu v myšlenkové práci středověké zahajuje sv. Anselm z Canterbury. Narodil se r. 1033 v Aostě. V mládí svém podnikl větší cesty po Francii. V Normandii stal se žákem oblíbeného tehdy Lanfranka. Vstoupil tam r. 1060 do kláštera v Becu a velmi brzo stal se v klášteře tom opatem (r. 1078). Roku 1093 stal se arcibiskupem v Canterbury a zastával úřad až do své smrti r. 1109.

Známa jest jeho věta: *Credo, ut intelligam* (Věřím, abych rozuměl), kterou proslovil ve svém spise *Proslogium* c. 1. Poznání má tedy spočívatí na víře. Celá jeho věta zní: *Neque enim quaero intelligere ut credam, sed credo ut intelligam. Nam et hoc credo, quia nisi credidero, non intelligam.* Ale jinde zase připouští, že stejně nutné jest poznání k víře: *rozuměj, abys věřil.* Uznává tedy podobně jako sv. Augustin vzájemnost vědy a víry, vzájemno u potřebu obou.

Podle sv. Anselma není tedy vědecké prozkoumání, poznání, nutnou podmínkou víry. Není naprosto nutno pochopiti a porozuměti tajemství na př. proměny chleba a vína, abychom mu věřili. Praví sv. Anselm: *Christianus per fidem debet ad intellectum proficere, non per intellectum ad fidem accedere aut si intelligere non valet a fide recedere.* (Ep. II. 41.) Avšak i vědění jest potřebné. V rozumovém pochopení a poznání toho, čemu víra učí, vidí sv. Anselm nejvyšší dokonalost myslícího člověka. Rozumově nutno zjistiti skutečnost zjevení a tímto poznáním dospěti k víře. Ba sv. Anselm jde ještě dále a soudí, že i čiré pravdy věroučné možno rozumově vysvětliti. Obrací tedy svou prvnější větu a klade rozum nad víru: *intellige, ut credas.* Hledí i největší tajemství, jako nejsv. Trojice, vzkříšení těla, nutnost spásy rozumově vysvětliti. Jeho spis *Cur Deus-homo* naznačuje již svým nápisem snahy Anselmovy.

Připomíná však, že není nutno aprioristicky všecko rozumově vysvětliti. Hají tedy víru před racionalismem upřílišeným. Dává přednost víře před rozumem, *theologii* před *filosofií*. Kde objeví se spor mezi poznáním a vírou, jistě bludné jest poznání. *Certus enim sum, si quid dico, quod sacrae scripturae absque dubio contradicat, quia falsum est, nec illud tenere volo, si cognovero.* (*Cur D.-h. I. 38.*)

Theistický názor světový způsobem neobyčejně originelním v podstatných rysech aspoň zpracoval sv. Anselm ve své knize *Dialogus de Veritate*. Uznává pravdu výpovědi, myšlení, bytí, chtění a jednání. Od pravdy usuzovací a myšlení rozlišuje pravdu jednání a bytí a činí závěr z bytí jakékoliv pravdy na existenci pravdy o sobě, na níž, vše, co jest pravdivé bere účast. Všude, kde pravda jest v souhlasu s tím, co nutno — debere — jest pravda správností myslí pojatou — *rectitudo sola mente perceptibilis*. Nutno tedy uznati tři druhy pravdy: 1. příčinu, v níž veškera pravda má svůj kořen — Bůh; 2. věci jakožto působení prvé příčiny a 3. tím příčiny pravdy poznávací. Pravda o sobě — *summa veritas per se subsistens* jest Bůh.

Ve spise *Monologium* podává sv. Anselm dva kosmologické důkazy jsoucnosti boží a posteriori. Neznámější ovšem jest jeho důkaz tak zvaný ontologický a priori, který podává ve spise *Proslogium*. Z pouhého pojmu Boha soudí na reální skutečnost. Vychází z pojmu bytosti nejdokonalejší, vedle níž již nic dokonalejšího není myslitelné. Nejdokonalejší bytost nemůže existovati jediné v myslí, jinak by byla bytost ještě dokonalejší, totiž skutečně existující. Existuje tedy nejdokonalejší i v myslí i ve skutečnosti. Nejdůležitější věty jeho důkazu podávám v originále: *Domine Deus, qui das fidei intellectum, da mihi, ut quantum scis expedire, intelligam, quia es, sicut credimus, et hoc es quod credimus. Et credimus, te esse bonum quo maius bonum cogitari nequit. An ergo non est aliqua talis natura, quia dixit*

insipiens in corde suo: non est Deus. Sed certe idem ipse insipiens quum audit hoc ipsum quod dico: bonum quo maius nihil cogitari potest, intelligit utique quod audit et quod intelligit utique in eius intellectu est, etiam si non intelliget illud esse. Convincitur ergo insipiens esse vel in intellectu aliquid bonum quo maius cogitari nequit, quia hoc quum audit intelligit et quidquid intelligitur in intellectu est. At certe id quo maius cogitari nequit, non potest esse in intellectu solo. Si enim quo maius cogitari non potest, maius cogitari potest (sc. id, quod tale sit etiam in re.) Existit ergo procul dubio aliquid, quo maius cogitari non valet, et in intellectu et in re. (Prosl. c. 2.)

Aprioristický důkaz jsoucnosti boží vzbudil odpor již u současníků Anselmových. Mnich z kláštera Mar-Montier jménem Gannilo v knize Liber pro insipiente adversus Anselmi in Proslogio ratiocinationem objevil slabou stránku Anselmova důkazu. Z toho, že něco jest v rozumu a může být pochopeno, neplyne ještě, že to existuje i ve věci. Utvořím-li si pojem nejkrásnějšího ostrova musil by též ve skutečnosti existovati. Anselm ovšem se bránil, ale došel k neoprávněnému ztotožnění esse a intelligi. Avšak i dnes ještě jsou theologové, již uznávají správnost anselmského důkazu. (Srovnej Philos. Jahrb. 1895 a 1897.)

Pokud se problému vědy a víry týká, uznává tedy, jak z celého patrně, sv. Anselm přednost víry před vědou, ale jeho důraz na vědu a rozumové vysvětlování víry značí přece jen novou dobu v poměru filosofie a theologie. Filosofii přiznává se tedy větší cena a váha. Filosofie i theologie stává se všestrannější a harmoničtější.

ANT. DRAŽOVSKÝ:

Z praxe pro praxi.

(Dokončení.)

Sloveso.

Čas přítomný.

Ze života jezevceva. Za dne nerad vychází ze svého obydlí. Teprv když měsíc svítí odchází na pastvu. Napřed však se dokonale přesvědčí, zda-li mu nehrozí nebezpečí. Když ho nic neděsí, vykutálí se z chodby a ohlíží se po potravě. Není vybíravý a spokojí se potravou všelijakou. Bystrými nozdrami vyčenichá a ostrými drápy ze země vyhrabuje ponravý a žízaly. I myši loví. Nejvíce však pohubí škodlivého hmyzu. Ačkoliv lidem se vyhýbá a jim neškodí, nepřejí mu zlí lidé pokoje a zbytečně ho pronásledují.

Napište to cvičení tak, jak by to vypravoval sám jezevec! (Domácí úkol.)

Ráno. — V půvabném údolí vine se z lesa potok podél stráně porostlé doubím, habřím a březím. Protější úbočí pokryté úrodnými poli vystupuje

až k samému lesu. Na dně údolí rozkládá se tučná louka a leskně se rybníček, pod nímž v ovocných stromech mlýn se ukrývá. Nad rybníčkem se vznáší lehounká pára. Hravý větřík šumí v lupení. Kouzelný hlas slavíkův již umlká. Probouzí se a místo jeho zastupuje některý jiný zpěvák lesní.

Napište totéž v čísle množném. (Domácí úkol).

Přísloví. Boháč želí korábu, žebrák mošny. Nebe za peníze nekoupíš. Co jeden hlupák zkazí, tisíc moudrých nenapraví. Dobré dobrým se nikdy nepokazí. Lopata se pohrabáči posmívá. Spí sova, ale slípku vidí. Kdo chválí, chce odbýti, kdo haní chce mítí. Žaludek nerozumí žertům. Zlý duch po samotách nejvíce uloví. Kdo ve všech ulicích bydlí, zle bydlí. Pravda netrpí žertu. Zlato nemluví, ale mnoho působí. Nejspíše opilec pravdu poví. Kdo se chlubí, česť svou hubí. Ten pravdu hubí, kdo se násilí na odpor nestaví. Utrhneme-li květ mizí brzy jeho vůně, zanecháme-li práce, zmizí brzy naše zdraví.

Čas minulý.

Po bouři. — Blesky šlehalý mdleji a nebe dávalo sytnou vláhu žíznivé zemi. Pak se nebe vyjasnilo a vyklenula se nad zemi duha míru. Všichni vyšli ven a dýchalí vlažnou pohodu. Stromy třpytily se v nové kráse. Ptáčkové otřepávali křídélka a jali se zpívatí. Když hospodář oznámil, že kroupy padaly s deštěm a nenadělaly škody, všichni si oddechli a řekli: „Chvála Bohu, zlato padalo!“

Nedělní odpoledne. — Bylo v neděli odpoledne. Slunce zmizelo za pahorky a lesy. Klasy šustěly a bílý jetel daleko voněl. Hlasy křepelky ozývaly se z polí pod mezí. Slunce pražilo plnou silou. Rudé bodláky chýlily hlavy. Všechny stvoly se klonily a květy visely na nich jako nalomené. Ani motýli nepoletovali, ani včely nezabzučely — jenom klasy šustěly a praštěly. Vzduch byl vypráhlý a vysoušel hrdlo. Na návsi bylo ticho — ani děti se neozývaly. V stínu lip na náspi u chalupy hověly si dvě stařenky.

Za jarního večera. — Byl tichý májový večer. Slunce zapadalo za lesy a jemné, bílé páry kladly se do dolin. Kdesi z niv ozývaly se křepelky. Lesy tiše šuměly. Kadeře habrů a bříz lehce se kývaly vánkem a z nitra lesů tikali ptáci, jako by nemohli usnouti. Veliké lípy za vsí dýchaly opojnou vůni. Za nimi probělávaly se nízké zdi chalup. A nade vším tiše se usmívaly nesčetné hvězdičky.

Na „Dušičky“. — Byl teprv večer a přece již noc. Stíny deštivých listopadových chmur vzrostly v černou tmou. Po slizkých, slínovitých cestách potácely se ke kostelu teple zahalené postavy velikých i malých vesničanů. Mlhy samy podobaly se stínům. Temně hovořili dospělí, svítili si zašlými lucernami do obličejů a vítali se. Jakoby pod mlhy se kradli mizeli zase brzy v pustých tmách.

Kdyby. — Kdybys zavřel okenice, přece pravda vyjde ze světnice. Kdo ví, jak by to na světě vypadalo, kdyby nebe oslu rohy dalo! Kdyby uměl blázen mlčetí, při mudrcích by mohl sedětí. Mnoho peněz bychom mohli vydělati, kdybychom mohli lidi kupovati, zač stojí a prodávati, zač sami sebe cení. Kdyby lidé nemyslili, že se zmýlíti nemohou, méně omylů by nadělali. Kdyby člověk nebyl zmítán stále, vždycky bylo by mu nebe

údělem. Kdyby poddaný tak před Bohem se třásl jako před svým králem, byl by skoro vždycky andělem. Kdyby měly klobásy křídla, nebylo by lepšího opeřence pod sluncem.

Náměstky.

A) Osobní: Já, ty — my, vy.

Cvičení: — Ve mně tma, venku světlo; ve mně zima, venku teplo; venku teplo, ve mně mráz, uhodne to někdo z vás? Ubereš mně, zvětším se, přidáš-li mně, zmenším se! Vylez na mě, otrhej mě, jenom mne neuraz dám ti na rok zas. Máš mě, nedbáš mne, ztratíš mě, poznáš mě. Napřed mně, potom tobě. Co platny mi perly, když mně krk škrtí. Dokud u mně nacházel, ve dne, v noci přicházel, a teď, co jsem chudý, neví ani ve dne kudy. Kdo tě napomíná, měj ho za přítele. Kolik se jich tebe bojí, tolik jich o tvůj život stojí. Když tě v oči chválí, boj se nachýliti mysli! Jak ti kdo nejvíc lahodí, jistě tě nejvíc uhodí. My sami jsme pány osudu a chyby naše ve hvězdách nevězí. Hodiny prchají a my jsme za ně zodpovědni. Jinak smýšlejí lidé o nás, než my o sobě. Když Bůh s námi, kdož proti nám. Zvyk vedle přirozenosti nejvíce námi vládne.

Ona. Příslaví. Kdo cti nemá, nerad ji vidí na druhých. Kdo sám cti nemá, jinému jí nedá. Čáp žábě nepoví, že ji z vody vyloví. Kdo doma radosti nemá, jinde jí marně hledá. Když dva o krávu se brojí, třetí pokojně ji dojí. Nemá ceny věc polovičatá, je-li správná, konejme ji směle, je-li nesprávná, nekonejme ji vůbec. Slabí lidé čekají na příležitost, silní si ji činí. Nejlepší lidé nečekají na náhodu, ale berou si ji sami. Tím řeka není horší, že z ní psi pijí.

U syna. — Matka přijela za synem do města. Čekal na ni u nádraží. Políbil jí ruku a odváděl ji do svého bytu. Cestou jí všechno pověděl a se vším se jí svěřil. Nemluvila — jen zástěrkou stírala slzy, jež se po tváři řinuly. V bytě jí pěkně usadil. Bylo jí u něho dobře. Po několika dnech vyprovodil ji zase na nádraží. Těžko se s ním loučila.

Slepá liška. — Liška oslepla a vedlo se jí velmi zle. Málodky se jí podařilo uloviti nějakou kořist. Třeba ostatní smysly její byly výtečné, přece jí nenahradily zraku. I vylezla před doupe a žalostně vyla. „Co je ti?“ tázal se jí zajíc. Jsem ubohá opuštěná a žádný z přátel se ke mně nehlásí! Zajíc učinil jí opatrovníci svých dětí a sám odběhl na jetel. Ale když se vrátil, mladých nenašel.

Oni, ony, ona.

Pavouci. — Pavouci jsou od lidí nenáviděni. Mnozí se jich štítí a cítí proti nim nepřekonatelný odpor. Pronásledují je mnozí bez potřeby a přece by si jich měli vážit, poněvadž požívají mouchy a komáry. Počet hmyzu jimi usmrceného jest velmi značný. Přes zimu jich mnoho hledá skryše v temných štěrbinách příbytků lidských. I štěrbiny kůry stromové poskytují jim před zimou dostatečné ochrany.

Vrány. — Bílý sníh pokryl zemi. Nad zasněženou zemí smutně krákaly vrány. Bylo jich celá hejna. Krušno jim bylo, když zavanul chladný vítr. Tenkrát utíkaly se do vesnic a bylo je viděti až u domů. Ale už není po

nich na vesnici ani památky — zmizely v lesích. Neuvidíme se s nimi, až zas chladný severák přizene vločky sněhové.

Středověká města. — Středověká města byla obehnána hradbami a nad nimi vyčnívajícím věžemi. Co bylo před hradbami, nebo pod nimi, nazývalo se předměstí nebo podměstí. Mnohá města patřila králům a ti jim udělovali četné výsady. Bývalo jim dovoleno míti posádku a na smrt odsuzovati. Z toho vznikaly četné spory mezi nimi a šlechtou. Králové přáli městům, poněvadž jim z nich plynuly četné poplatky.

Náměstky přivlastňovací.

Zaječí stesky. — Můj osud není závidění hodný. Ložem mým jest tvrdá země, pokrmem mým trochu té zeleniny. A přece každou chvíli smrt sedí za mými zády. Největšími nepřáteli mými jsou lidé. Masem mým se živí, koží mou odívají své ruce, z kostí mých dělají psům hostiny. Jen svým nohám mohu děkovati, že jsem dosud unikl jejich nástrahám.

Naši pěvci. — Přiblížily se znovu jarní dni, kdy se naši pěvci vracejí z dálných zemí. První předvoj našich poutníků tvoří skřivani, kosi a drozdi. Za nimi v hejnech se ukáží špačci a konipasi a sadem i luhem zavzní veselé jejich hlasy. Mezi posledními bývají pěnice a slavíci, již přilétávají s naší milou vlaštovicí. Jak vše se zase rozveselí, až v naší zahradě se ozve sedmihlásek a švitoření vlaštovčino.

Přísloví. — Jak mluviš o cizích, uslyšíš také o svých. Každý ptáček svým zobáčkem se živí. Kdo se svěruje mlukovi a půjčuje marnotratníkovi, setká se svým tajemstvím všude, ale se svými penězi nikde se neuvidí. Ctizadostivý se svými přáteli jinak nejedná než jako s přičeli žebříku; nejprve se jich chytá rukama a pak je nohama šlape. Kdo se chlubí jen svými předky, dává na jevo, že na sobě nic chvály hodného nenalezá. Neudržel-lis za svými tvářemi, za cizími neudržíš! Miluj přítele svého, jakoby se nikdy nemohl státi tvým nepřítelem! — Miluj nepřítele svého, jakoby se mohl každým okamžikem státi tvým přítelem! Naše tužby jsou proroctví našich osudů.

Doslov. Podán tu, jak zřejmo pouhý materiál, jež nutno pro jednotlivé případy urovnati a do služby cíle vyučovacímho postaviti. Snad někdy při příležitosti ukázkou uveřejním, jakým způsobem já ho při vyučování užívám. Také se přiznávám, že není tu všechno, co by tu ještě mělo býti a ani ne vše, co po ruce mám. O nic jiného mi nejde kromě onoho poskytnutí jakési zásoby cviků, k níž můžeme zasáhnouti, když snad nic jiného po ruce nemáme. K vůli stručnosti a přehlednosti označovány mnohé cviky oním stereotypním: „Přísloví“ a uvedeno tam přísloví mnoho. Každý vybere si to, co za vhodné uzná a nadpis dá pokud možno rozmanitý na př.: Z moudrosti našich předků. Několik pravd. Řada přísloví atp. A nyní radu. Když čteme knihy, mějme po ruce péro a papír a brzy budeme míti zásobu cviků a to pěkných — jen nutno míti oči otevřené.

P. FR. MLÉČKA.

Křesťan — charakter.¹⁾

Příprava. Slyšely jste zajisté, děti, vykládati o někom: „To je charakter“. O jiném zase: „Ten člověk nemá charakteru; je bezcharakterní“. Co to znamená? Vysvětlím vám to.

Zde vidíte stříbrnou korunu. Co je na té koruně vyobrazeno? . . . Hlava císaře pána. Smaž tu hlavu císaře pána! . . . To nejde. Ta hlava je ve stříbře vyražena. To se nazývá ráz. Staří Řekové říkali místo toho charakter. Charakter je tedy slovo řecké a znamená ráz. Charakter nedá se vymazati.

Naše duše je také jako nějaký peníz. Když dítě vytrvale dobře jedná, pak to dobré zrovna se vtiskne do duše. Jaký charakter bude mítí takové dítě? . . . Dobrý. Když ale některé dítě jen zle jedná, pak to zlé se poneháhu vtlačí do jeho duše — a ono bude špatným charakterem, — bude bezcharakterní.

Chtěl by někdo z vás, aby se o něm vykládalo, že je bezcharakterní? To by bylo hanba. Vy chcete všichni státi se dobrými charaktery. Čí obraz musí býti vryt do vaší duše? . . . Sv. Pavel praví: „Vy máte Krista v sobě vytvořiti“. Máte tedy mysliti jako Kristus Pán, mluvití jako Kr. P., jednatí jako Kr. P. — zkrátka: máte žítí jako Kr. P. To je pak křesťanský charakter.

Cíl. — Dnes vám chci ukázati, co je to: křesťan — charakter! Nejlepšími křesťanskými charaktery byli svatí. Takovým charakterem byla sv. Anežka. Zemřela v mladém věku, a proto je krásným vzorem pro křesťanské dívky.

I. Názor. Vlastí sv. Anežky byl Řím, město svatých. Byla dcerou bohatých a urozených rodičů a byla krásné postavy; ale ještě krásnější byla její duše. Již v desíti letech zasvětila se úplně Pánu Bohu: „Pane Bože, tobě chci cele náležeti“.

Když dospěla, přicházeli nejurozenější synové římsští a ucházeli se o její ruku. Jeden obzvláště dal si práci, aby Anežku získal; byl to syn městského praefekta (my bychom řekli starostův syn). Než Anežka ho slušně, ale rozhodně odbyla: „Upusť od svého zámyslu. Jsem již zasnoubena někomu jinému; a ten je urozenější a bohatší a mocnější než ty; on je nesmrtelný. Toho miluji a věčně milovati budu.“ Srdce pyšného mladíka onemocnělo žalem a bolem. Vadl jako květina na podzim. Otec, starostliv o život svého syna, prosil Anežku: „Smiluj se přece nad mým synem!“ Než světice zůstala pevnou.

Praefekt nyní zvědavě slídil po onom urozeném ženichu. Brzo se dověděl, že Anežka je křesťankou. Ihned zavolal ji k sobě a rozkázal:

¹⁾ Katechese, kterou měl Jindř. Stieglitz na katechetském sjezdu v Innomostí 1911. V pojednání „Výchova karakteru pomocí katechese“, uveřejněném v 2. č. „Vych. Listů“ byla nemilým nedopatřením vynechána poznámka: přednesl na katech. sjezdu v Innomostí r. 1911. „J. Stieglitz“. (Poznámka redakce.)

„Obětuj bohům! Učiním tě bohatou a šťastnou!“ Než všecka domluva byla marnou. A tu praefekt obrátil. Dal donést skřipce, k tomu důtky a železné kleště a vyhrožoval Anežce: „Tvůj vzdor zasluhuje smrti. Než chci šetřiti tvého mládí.“ Svěťice odpověděla: „Nedbej na mé mládí! Tvé soustrasti nepotřebuji! Dělej se mnou, co chceš!“ Na to soudce s ďábelským výsměchem: „Neumřeš! Ale dám tě odvésti do domu hanby. Tam se ukáže tvá věrnost!“ Klidně odvětila Anežka: „Nelekám se tvých vyhrůžek! Kristus je se mnou. Jeho anděl bude mě střežiti. Můžeš mě mučiti, mou krev proliti, mě usmrtiti; ale mého těla nezneuctíš!“

Rozkaz soudcův vykonán. Násilím prodral se drzý mladík k Anežce, aby ji zneuctil. Než Kristus Pán chránil svou nevěstu — anděl zabil hříšníka. Tu shlukl se lid a zuřivě volal: „Ona je čarodějnici. Do ohně s ní!“ Stalo se. Ale Anežka zůstala bez poruchy v plamenech a velebila Boha. Hrůza a strach pojala všechny, kteří to viděli i prosili Anežku: „Vzývej svého Boha, aby mrtvého vzkřísil!“ Anežka klekla na kolena a modlila se. Pak dotkla se mrtvolky, a mrtvý ožil a velebil Boha křesťanů.

Otec byl rád a chtěl Anežku propustiti. Avšak pohanský kněz hrozil mu hněvem císaře. Ve zbabělém strachu soudce povolil a vynesl rozsudek: „Ať umře mečem!“

Anežka jása radostí. Klekne na zemi, tiše se modlí a sklání šiji. Hrobové ticho vůkol, tisícové pláčou, kat se třese. „Proč váháš?“ táže se Anežka. „Já toužím po nebeském ženichu“. A meč splnil její poslední prosbu. To se stalo 21. ledna r. 304.

II. Výklad. 1. (Bůh nade všecko.) Krásný to, křesťanský charakter! Možná že někdo z vás si myslěl: kéž bych byl též takovým charakterem jako Anežka! A každý z vás může se takovým charakterem státi. Ale jak? Již v útlém mládí oddala se Anežka úplně Pánu Bohu. Jak se modlila? „Pane Bože, tobě chci cele náležeti!“ A tomuto předsevzetí zůstala věrna až do smrti. Předsevzetí, které je pevné jako základy zdi a silné jako diamant, jmenuje se zásada. První zásadou opravdu křesťanského charakteru musí býti: Bůh nade všecko! Proberme život naší svěťice.

2. (Statky pozemské.) Anežka pocházela ze vznešené rodiny. Její rodiče byli bohatí a mohli svému dítěti poskytnouti vše, co by mladé srdce její těšilo. Však v bohatství je mnoho nebezpečí. Již sv. Pavel praví: „boháci přicházejí do pokušení a osidel ďáblových a do mnohých škodlivých tužeb.“ (I. k Tim. 6, 9.) To je pravda. Boháci žijí rádi dle svých tužeb, jakoby měli navždy na světě zůstat. A přece všecka sláva světa mizí, jako kouř ve větru. Byla Anežka také takovou pošetilou světačkou? . . . Nikoliv. Pán Bůh byl jí milejší než všechny statky pozemské. P. Bůh nade všecko: to je charakter.

3. (Krása.) Anežka byla krásné postavy, odlesk to její čisté duše. Než krása může býti často ku zkáze. Proč? Taková děvčata stávají se často marnivými a fintí se přespříliš; chtějí se jiným líbiti a rády si nechají pochlebovati. A jejich nevinnost ocitá se v nebezpečí! Jak jsou pošetilé! Tělesná krása brzo zachází; uvadne jako květinka na podzim. A z nejkrásnější tváře

často již prozírá známka smrti. To věděla dobře Anežka. Proto chtěla se líbiti jen Bohu, kráse věčné. Bůh byl jí milejší než všecka krása. P. Bůh nade všecko: to je charakter.

4. (Štěstí pozemské.) Brzo měla Anežka osvědčiti svoji ctnost. Její mladičká krása nezůstala dlouho utajena. Kdo pak usiloval obzvláště o její srdce? Mladík ten patřil k přední rodině římské. Jak čestné a svůdné, státi se manželkou urozeného mladíka římského! Jak mohla se blýskati před vznešeným světem římským! Všech radovánek mohla užívati: tance, hry a divadla; k tomu nejlepší pokrmy, vybraná vína, nejkrásnější šaty, drahocenné šperky, nádherný povoz na denní vyjížďky. Srdce, co si přeješ více? Vždyť to je nebe na zemi. Chceš tedy své srdce zadati? Beze všeho, myslely by ostatní dívky. Jinak Anežka. Jak přijala tu nabídku? Anežka zasnoubila se již Kristu Pánu. Jemu chtěla věrnou zůstat. Proto řekla tak pěkně: „Já ho miluji a budu ho věčně milovati!“ Jak působila ta odpověď na mladíka? Onemocněl od žalu. Avšak Anežka zůstala na svém. I otec namáhal se pro svého syna. Pomohlo to? Všecko marno. Ale proč setrvala Anežka na svém? Ona vycítila hrozící nebezpečí, když by jako křesťanka stala se manželkou pohana. Jak snadno mohla se zpronevěřiti své víře. A toho nechtěla Anežka za žádnou cenu. Nikoliv, raději chtěla vzdáti se všeho štěstí časného, než by byla Pána Boha těžce urazila! P. Bůh nade všecko! To je charakter.

5. (Utrpení.) Charakter se osvědčuje nejlépe v utrpení. I na Anežku přišla těžká zkouška. Co se stalo? Slabá dívka stojí před mocným soudcem. Ví dobře: Jedná se o mé bytí a nebytí. A přece neváhá, netřese se. Čím chtěl soudce Anežku získati? Marny byly všechny sliby. Co mu odpověděla? Soudce zkoušel to jiným způsobem. Čím chtěl Anežku zastrašiti? Kdyby vám, děvčata, někdo hrozil mučením? Kdybyste již viděly mučidla? Zdaž by neochabla vaše smělost a odvaha? Anežka nekolísala ani na okamžik. Odkud tato odvaha a síla? Duch sv. posílil slabého tvora a dodal jí odvahy. Jistě myslela Anežka na potěšitelná slova Páně: „Kdo ztratí život svůj pro mě, nalezne život věčný!“ Krátkým je utrpení, věčné jsou radosti. Proto chtěla něžná dívka raději všecko trpěti, než Boha těžce uraziti. Bůh byl jí nade všecko. To je charakter.

6. (Smrt.) Nic nedojímá křesťanskou dívku bolestněji, jako když se sahá na její nevinnost! Co zamýšlel tedy soudce? O nevinnost ji oloupiti, to byla ďábelská zlomyslnost. A přece Anežka nemá strachu! Anežka důvěřovala v ochranu shůry. Jak byla její důvěra odměněna? Zloba podléhá, nevinnost vítězí. Nyní však vypukl hněv lidu. Viděly jste již obrázek svaté Anežky? V mladičké kráse stojí na hořící hranici. Na ruce drží beránka. Se všech stran šlehají plameny. Ale netknou se ani jejích šatů. Jak divné! Světice zůstává úplně netknuta. Vidíte, Anežka byla ochotna raději život ztratiti než svého P. Boha uraziti. Bůh nade všecko. To je charakter.

Avšak již kyne Anežce koruna mučenická. Soudce rád by jí ušetřil. Ale on, bídný zbabělec, bojí se hněvu císařova. A proto vyřkl rozsudek smrti. Anežka se těší. Jenom jedno ji bolí: vzpomínka na dobré rodiče. Jak jim asi srdce krvácí. Kdo je potěší? Ale pro Boha chce i tuto poslední a nejtěžší obět přiněsti. Ochotně sklání hlavu a umírá. Její čistá duše vznáší

se k nebesům, andělé ji vítají a volají: Veni sponsa Christi — Pojď, nevěsto Kristova! — Bůh nade všecko! To je charakter!

Shrnutí. Zopakujeme krátce některé body. Co znamená slovo charakter? Charakter může být různý. Kdy je charakter dobrý? Kdy špatný? Čí obraz má se vrýti do vaší duše? Jakou zásadou musí se řídit křesťanský charakter? Jak dokázala Anežka svůj křesť. charakter? Anežka milovala P. Boha více než peníze a majetek, více než tělesnou krásu, více než všecko štěstí světské; raději chtěla všecko ztratit a všecko trpět, ano i smrt, než P. Boha urazit. Nyní můžete snadno zodpovědět otázku: Kdy milujeme Boha nade všecko? Boha milujeme nade všecko, když jsme ochotni raději všecko i smrt trpět než Boha jediným těžkým hříchem urazit. Jakou odměnu slíbil za to Pán Ježíš?

III. Užití. 1. Písmo sv. je bohato na velké charaktery. Jmenujte mi některé . . . Josef egyptský byl těžce zkoušen. Putifarka chtěla ho svést ke zlému. Den ze dne obtěžovala ho hanebnými řečmi. Josef nedal se svést. Krásně jí řekl: „Jak mohl bych zlé činit a hřešit proti Pánu svému? A raději šel do žaláře. To je pravý charakter. Jste také tak pevný v nebezpečí ke hříchu? Hodné děvče raději by všecko trpělo, než by svou nevinnost zaprodalo! K tomu ovšem třeba síly s hůry. A té se nám dostává ve sv. přijímání.

2. Krásným charakterem byl sv. Jan Křtitel. Jak přísný život vedl! Vizte ho na poušti — vznešená to postava kajícího. Vizte ho před Herodesem. Neohroženě praví králi do očí: „nesluší se, abys měl ženu bratra svého!“ Sám Kristus Pán chválí charakter sv. Jana: „Co jste přišli na poušť vidět? Třtinu, větrem se klátící? Nebo, co jste přišli vidět? Člověka, měkkým rouchem oděného?“ — Děti, nejste též takové třtiny? Někomu z vás se smějí, že se rád modlí, že poklekne před Nejsvětějším na ulici. Smí se dáti zastrašit? Pak by byl třtinou a ne charakterem!

Někdo z vás slyší posměšně mluvit o víře. Z lidské bázně mlčí k tomu a potichu se směje s ostatními. Ten je též třtinou a ne charakterem. Co má takový udělat? . . . „Kdo mě vyzná před lidmi, toho vyznám před Otcem, který je v nebesích!“

3. Ještě jeden příklad z bojů Tyrolska za svobodu. Byl to Petr Mayer, náčelník ostrostřelců. Mezi Rakouskem a Francií byl již ujednáán mír. Šlechtný hrdina tento ale ještě nosil zbraň a nechtěl ji odevzdat. Byl proto zajat a odsouzen k smrti. Nepřátelé byli by mu rádi život darovali; jenom měl písemně vyjádřit, že nevěděl o tom, že již je mír uzavřen. S pláčem prosila ho mladá manželka a jeho přátelé, aby zachránil svůj život. On ale se zdráhal: „Lží nechci vykoupit svůj život!“ A téhož dne byl zastřelen jako Ondřej Hofer. To byl charakter!

Pomyslete si též, děti: raději umřít než selhat? Kolik by vás bylo ještě na živě? Proto si udělejte zásadou: Nebudu lhát, raději chci trest trpět!

4. A znáte, děti, ten nejkrásnější vzor charakteru? To je Kristus Pán. Na něho máte patřit, od něho se učit, dle jeho vzoru žít. Pak budete opravdovými křesťanskými charaktery!

JAN STUDENÝ :

Descartesův život a učení.

III.

Námítky a kritika.

(Dokončení).

Descartes chtěl být prvním zastancem svého učení, proto vyvolal, jak již v jeho životopise podotknuto, sám námítky proti své soustavě, sám je zodpověděl a uveřejnil. V námitkách spatřujeme hlavní směr, který doba tehdejší proti novému názoru zaujala. Filosofie novověká dělí se na směry, z nichž jeden Descartesovi předchází, druhý jest od něho založen. V mezích filosofie obnovené shledáváme se již s duchem protivným, který vyšel od Bakona: duch realistický. Jakmile poznává soustavu Descartesovu, bojuje proti ní všemi prostředky, kterých filosofie empirická už užívá a které zná.

Hlavní stoupenci tohoto směru jsou Hobbes v Anglii a Gassendi ve Francii.

Učení Descartesovo praví, že našlo nové, metafysické základy, jak pro theologii, tak pro fysiku. Naproti tomu jest však theologie i fysika, které základ metafysický zavrhnou. Jedná se tedy o otázku: který jest pravý základ? (Ze sedmi námitek jsou třetí, čtvrtá a pátá nejzajímavější.)

Poznání lidské jest pro Descartesa v poslední příčině osvícení, všechen pohyb tvoření trvání věci *creatio continua*. To má s Augustinem společné. Tím více nás překvapuje, že ho v dalším postupu nenásledoval. Hledá poznání přirozené a nachází jeho pramen v Bohu. Vyvozuje všechno z lidského rozumu, který jest osvícen Bohem a sice osvícen způsobem přirozeným. To jest nejdůležitější rozdíl mezi učením Descartesovým a Augustinovým; Descartes má směr naturalistický, sv. Augustin supranaturalistický.

Co jsme jasně a zřetelně myslili, jest pravdivé. To jest typická věta Descartesova racionalismu. To však poznáváme jasně a zřetelně, že jisté akcidence nemohou býti bez jistých substancí. Když se tedy věc promění, nemohou akcidence zůstat.

Při proměně chleba nemohou zůstat tedy akcidence chuti, barvy atd. Jak se to ale pak má s transsubstanciací. (Obiect. IV. VI.). Rozdílné substance mohou toliko odděleny býti. Nejsou-li však osoby Božské bytosti rozdílné a neivoří-li proto přece jeden celek? Jak se to ale pak má s dogmatem o sv. Trojici. (Obiect. VI.) Proto také Arnauld podotýká, že se musí pravidla jistoty omeziti toliko na vědu, ale vyloučiti články víry a mravouky.

Námítky proti pochybnosti a methodě. Bourdin (Obiect. VII.): Úplné pochybování o všem není s to vytvořiti jistoty. Ale proč bychom měli vůbec o všem pochybovati, proč nemá nic býti jisto? Je-li vše nejisto, jest také nejisto, že mnohé jest jisto; proto jest pochybnost o všem bez podstaty. Nová methoda Descartesova jest ve svém základu skeptickém nihilistická a proto i neschopna k jakémukoliv druhu dalšího poznání. Tak přijde Bourdin

k tomu, tvrditi, že nejsme s to ani práh nové soustavy překročiti, že jest tudíž nutno, navrátiti se k učení starému.

Hobbes nenamítá ničeho proti pochybnostem Descartesovým, praví však, že nesmíme ho považovati za něco nového, neboť se s ním shledáváme již v antické filosofii. (Obiect. III, 1.)

Gassendi schvaluje sice umírněný skepticismus; pochybnosti Descartesovy jsou nemožné a z velké části sebeklam. (Obiect IV.)

Námítky proti principu jistoty: cogito, ergo sum. Z jistoty, že myslím, vyplývá to: 1. jistota, že jsem, 2. že jsem bytost myslící, tedy duch, 3. jistota vlastního myšlení vyplývá jenom z myšlení, 4. z myšlení vyplývá jenom tato jistota a sice 5. vyplývá bezprostředně.

Hlavní námítka: Z věty: „myslím“ — nevyplývá, že jsem, neboť to vyplývá také z každé jiné činnosti, nejen z myšlení. Cogito ergo sum předpokládá to, co chce teprve dokázati.

Cogito, ergo sum jest ale také větou absurdní. Dělá z činnosti myšlení bytost samostatnou. Z věty „procházím se“, by vyplývalo, že jsem procházka; vyplývá z toho toliko: jsem bytost myslící, myšlení jest činnost, jejížto podmět jsem já. Jsem podmět myšlení, tedy bytost od něho rozdílná, jsem tělo, které myslí. (Obiect. III. 4. 8. Obiect. V.)

Nemáme ale ani ideí přirozených, nemáme zvláštního věna, které by patřilo výhradně našemu duchu. Je-li tedy člověk bytost tělesná, jest myšlení následek těla. (Obiect. VI. 6.) Mé myšlení není jediná činnost, z které vyplývá, že jsem, jistota ta vyplývá vůbec jen proto, že to jest mé myšlení. (Obiect. V. 2.) Kdyby má bytost záležela v myšlení, neexistoval bych v embriu, ani v lethargickém spánku, přestal bych býti.

Věta: cogito, ergo sum, není ani tak jistou. V soustavě Descartesově jest poznání sebe sama podmíněno poznáním Boha. Všechny námítky proti jeho důkazům o jsoucnosti Boží, směřují tedy i proti větě: cogito, ergo sum. Věta ta není tedy úsudek závěrečný, není tedy ani 1. principem, ani 2. větou dokázanou. Věta naše by musila zníti: Všechno, co myslí, jest: já myslím, tedy jsem.

Námítky proti důkazům o jsoucnosti Boží: Descartes praví: 1. Všechny idee žádají příčiny reální, 2. tedy i idea Boha. 3. Tato idea jest nám vrozena. 4. Z této idee pak vyplývá jsoucnost Boží. 5. Bůh jest příčinou sebe sama, proto nekonečný. Námítka: Idee nepředstavují nic reálného, nýbrž toliko věc myšlenou, ale ani vrozenou nám idea Boha není, nemáme jí v spánku.

Námítky proti dualismu duše a těla. Descartes učí neodvislost ducha od těla a neodvislost těla od ducha. Námítky popírají toliko neodvislost ducha od těla ze zájmu theologického a sensualistického. Je-li duch tělesný, musí býti podroben zákonům přírodním, musí se dáti zákony přírodními vysvětliti. Tělesná přirozenost nevyklučuje prý schopnosti duševní a nedovolil-li koncil lateránský výslovně, anděly zobrazovati a není-li pak možno, aby tělo samo vyvolávalo myšlenky? A jsou-li i duch a tělo rozdílné, nevyplývá

již z toho nesmrtelnost duše. Denní zkušenost mimo to ukazuje, že duchu našemu překážejí nemoce těla.

Kritika soustavy Descartesovy.

Učení Descartesovo spojuje stanovisko theologické a fyzické a sice tak, že chce oběma vyhověti, chce vyhověti nejen učení sv. Augustina, ale i naturalismu; k správnému posouzení je však třeba, abychom beze vší předpojatosti zkoumali, byly-li z principů všechny důsledky vyvozeny a jsou-li správné. Descartes chce podati souvislost všeho a tudíž jasné a zřetelné poznání tří druhů substancí: Boha, ducha a těles; z toho vyplývá dvojí dualismus: 1. mezi Bohem a světem, substancí nekonečnou a konečnou, 2. mezi duchem a tělem.

Dají-li pak se ale opravdu názory theologické a naturalistické, které chce Descartes spojit, přivésti v souhlas? Aneb určitěji formulována, zní otázka takto: Neodporují si v této soustavě substantialita Boha se substantialitou světa, srovnává se substantialita ducha se substantialitou těla? Substance se navzájem vylučují. Pojem cartesianské substance žádá dualismu substancí. Jeho princip jistoty žádá právě tento pojem substance; avšak dualismus žádá rozdělení, poznání, souvislost, odporuje tedy Cartesius sám úkolu a cíli filosofie, které si byl vytknul: universální souvislost všeho pochopiti pomocí své metody, která by našla cestu a vedla nás „jako klubkem Ariadniným“.

Ale i dualistický pojem v Descartesově soustavě si odporuje. Je-li Bůh od duchů a těles tak přesně oddělen, jak toho dualismus požaduje, jak se pak dostala idea Boha do našeho ducha? Není tedy lidský duch vůči Bohu přesně vzato, substancí; totéž platí o tělesech. Má-li býti substance bytostí neodvislou, samostatnou, která k své existenci ničeho jiného nepotřebuje, přechází pojem substance v pojem tvorů a mluví-li i Descartes o substancích stvořených, není tím překážka překonána. Jest tedy jen jediná substance a substance ta jest Bůh. A zde pak je právě kritický bod. Theologické a naturalistické názory Descartesovy spolu nesouhlasí.

Na místo pojmu přírody klade pojem: creatio continua, tak že se zdá, že Augustinismus zvítězil nad naturalismem; avšak jenom zdánlivě, neboť Bůh sv. Augustina jest Bohu, jak ho Descartes pojímá, velice nepodoben. U sv. Augustina poznáváme Boha z fakta vykoupení, v soustavě Descartesově ze sebejistoty lidské, první vlastnost Boží jest ta, že jest absolutně pravdivý. (Princ. philos. I. 29.) „Jisto jest“, praví Cartesius (Medit. VI.), „že ve všem, čemu nás učí příroda, jest pravdivé obsaženo; neboť pod pojmem přírody vůbec nerozumím nic jiného než Boha, nebo Bohem ustanovený zákon všehomíra“. Jeho pojem Boha se tedy zpřirodňuje, přestává býti supranaturalistický, čímž se liší od pojmu Boha u sv. Augustina až do krajnosti.

Hmotné nelze z nehmotného vyvoditi, Bůh není hmotný a tudíž nemůže hmota svůj původ v Bohu míti. Protiví se to tedy pojmu o Bohu, myslí-li si Descartes hmotu vzniklou stvořením. Vidíme tedy zřejmě, kterak si filosof náš odporuje. Těleso nemůže býti vůči Bohu substancí, rozměr se nemůže

státí stvořením. Tak počíná kolísati i ojedinělost substance Boží a rozměr uplatňuje se jakožto bytost samostatná.

Bůh osvěcuje duchy, nejsou tedy s to se klamati. Avšak klamou se přece, příčinu toho nutno hledati ve vůli. Pokud se vůle týče jsou lidé bytostmi od Boha neodvislí. Tak ohrožují v Descartově soustavě substantialitu Boží dvě moci: rozměr těles a vůle ducha.

Duch má o své jsoucnosti bezprostřední jistotu: substance, které nelze býti, aniž by myslila; tělo musíme si představovati jakožto úplný opak: substance, které nelze býti bez rozměru, a odtud pak dualismus těla a duše: nic myslícího nemůže míti rozměr a nic s rozměrem nemůže býti myslící. Rozměr a myšlení jsou tedy „toto genere“ rozdílné!

Avšak: Je-li toliko odloučení těla a duše jasné a zřejmé, nelze spojení jejich jasně a zřetelně mysliti. Proti dualistické theorii, která tělo a ducha odlučuje, není pádnější námitky, než skutečnost člověka, který jest dle Descartesa toliko jedna jediná bytost. (Med. VI.)

Ducha a tělo nutno pozorovati v jejich vztahu 1. k Bohu, 2. k sobě navzájem, 3. k člověku. Ad 1. Ve vztahu k Bohu nejsou ani tělesa ani duchové substance, nýbrž: creaturae, ad 2. substantiae completae, ad 3. substantiae incompletae.

Tvoří-li duch a tělo jednu bytost jsou unio substantialis (Les pass I.) jest to jeden, nedílný celek: individualita. Avšak duch a tělo netvoří v soustavě Descartesově jednu skutečnou bytost, netvoří: unitas naturae, nýbrž toliko: unitas compositionis.

Vše složené pozůstává z jednotlivých dílů jest tedy dělitelné; rozměr jest dělitelný; složené tedy nutně má rozměr, jest hmotné, tělesné.

Je-li duše s tělem spojena, musí se vzájemně dotýkati, duše musí býti někde umístěna. Tak jest i dualismus zrušen.

Pocity jsou duševní; tuto větu nutno omeziti. Kdyby mimo nás nebylo těles, byly by představy smyslové klam, Bohem připuštěný, což jest dle Descartesa věci nemožnou; jest tedy nucen, pocity a pudy vztahovati netoliko na ducha, ale na člověka, jakožto bytost, složenou z těla a ducha. Jsou-li pocity a pudy jenom přirozenosti zvířecí, jsou toliko tělesné; Descartes si tedy dvakrát odporuje.

Každý z těchto odporů jest problémem, kterým se pozdější filosofie zabývá. I. Jsou-li duch a těleso substance naprosto opačné, jest jejich spojení možným jenom božskou causalitou; platí věta, že mezi tělem a duchem není přímého vlivu, nýbrž že Bůh jistým způsobem uvádí tělo v pohyb a vyvolává v duši představy. Bůh jest tedy při pohybu i při představách causa efficiens, věc pak, která zdánlivě pohyb, nebo představu vyvolává, jest pouze příčinou nahodilou, causa occasionalis. To jest stanovisko occasionalismu, který ze soustavy Descartesovy logicky správně vyvodil Geulinx.

II. Poznáváme vše Bohem, poznáváme tedy i tělesa Bohem. Stanovisko toto zastupuje Melebranche.

III. Existuje jenom jediná substance, jejíž atributy jsou si opačné: Spinoza.

IV. Existuje-li jenom jedna substance, závisí ostatní pojmy od ní, jsou toliko modi této jediné substance; pojem substance mění se v pojem monady, svět jest stupnice monad: Leibnitz.

V. Duch jest totožný s vědomím, věta tato vede k sensualismu, neboť: co není ve vědomí, není ani v duchu a obráceně, idea vrozená musí tedy v každém vědomí býti vždy obsažena. Tak se ale věci nemají, duch jest tedy tabula, rasa: Lockes.

VI. Aby neodvislosti ducha a těla neporušil, definoval jejich spojení jako složení, ale tím se stává duše materiální; Materialismus buduje dále a praví: duše jest mozek.

VII. Jest jenom jedna jistota: jistota sebe sama; jenom svými představami a ideami jsme si bezprostředně jisti. Není skutečností od našich představ rozdílných, neodvislých, z čehož vyplývá, že věci nejsou nic jiného než naše představy: idealismus Berkeleyův.

VIII. Cestou idealismu pak vede soustava Descartesova ke kriticismu. (Descartes mluvil o základních představách a hlavně uváděl: r o z m ě r a č a s).

Opravy tisku.

Stránka 90, řádka 12.: 1604 a 1612 místo 1604 až 1612. Str. 91. ř. 41.: o filosofie místo filosofii. Str. 93. ř. 15.: Sciexce místo Science. Str. 93. ř. 25.: krite místo knih. Str. 93. řád. 31.: immortalitete místo immortalitate. Str. 94. řád. 7. a častěji: Ooectius místo Voëtius. Str. 94. ř. 34: celebrimum místo celeberrimum. Str. 96. ř. 13.: ač místo a.

EMANUEL MASÁK:

Vyučování náboženství na nižších stupních obecné školy.¹⁾

Jedním z dobrých následků dekretu o časném prvním sv. přijímání bude, že musí býti důkladně změněn celý postup náboženského vyučování na nižších stupních obecných škol. V nich má býti položen základ k celému náboženskému životu dítěte, má býti vedeno k praktickému křesťanství, hlavně k modlitbě, k obcování mši sv. a k přijímání sv. svátostí. Tím těžiště náboženského vyučování přeneseno na tato léta. To musí míti přirozeně vliv na změnu jak I. osnovy učebné, tak i II. vyučovací metody a příslušných učebních knih.

¹⁾ Článek tento v hlavních bodech byl napsán již před rokem. Uveřejňuji jej teprve nyní, kdy podobné myšlenky vysloveny také jinde. Upozorňuji zvláště na vypracované katechese Jana Ev. Pichlera: „Erstbeicht und Erstkommunionunterricht für das dritte Schuljahr (Videň 1911).

Dle dosavadní naší (brněnské) učebné osnovy měl se probrati na nižších stupních celý Malý katechismus s přípravou k I. sv. zpovědi ve 3. roce. Katechismem mělo se počítati již ve 2. půlletí 2. školního roku. Proti tomu již dávno ozývají se vážné a zcela oprávněné hlasy. Malý katechismus se svými abstraktními, theologickými definicemi uznán všeobecně za příliš těžký. Pro rozum dětí 7—9 letých klade požadavky přílišné: přes všechno vysvětlování, jímž zmaří se mnoho drahocenného času a ještě více ubije se náboženského citu a posvátné jaksi nálady, děti toho nepochopí, naplní se jen nechutí ke katechismu, jež vede pak snadno k nechuti k náboženství vůbec. Za dnešních poměrů není již ani domácí píle tak veliká a ještě menší je pomoc rodičův a učitelů, takže jest většinou nemožno dosáhnouti toho, co předpisuje osnova.

Bylo naším dávným přáním, aby katechismus byl odstraněn úplně aspoň ze 2. šk. roku a vyučovalo se na základě biblických dějin. Situace vzniklá novým dekretem uspíší jistě provedení tohoto požadavku, ba doufám, že zasáhne ještě hlouběji a dokoná opravu ještě důkladnější.

V naší (brněnské) diecesi, jak známo, proveden dekret úplně a první přijetí obou svátostí určeno pro 2. školní rok. Vzbudilo to s počátku trochu přirozeného rozruchu a obav — jako každá novota. Mohu-li souditi podle svých nabytých zkušeností — ovšem jen na školách venkovských, níže organizovaných — bylo to předčasné. Až na malé výjimky vedl jsem všechny děti z 2. šk. roku k prvnímu sv. přijímání a byl jsem s výsledkem docela spokojen, ba radostně překvapen. Výsledky odstranily všechny dřívější obavy a ukázaly mnohé výhody. Mladší děti po kratší přípravě jevíly více entusiasmu, více zbožnosti a touhy, než jindy větší děti po delší přípravě. Vyučování stalo se — větším vzájemným stykem s malými — jaksi teplejším a srdečnějším, pro mne i radostnějším. Člověk ví, že zasévá símě v půdu úrodnou, dosud hříchem nevyssátou, vidí, jak svěže klíčí a vzrůstá pod teplým sluncem lásky boží.

Stojí to ovšem práci, více práce než u dospělých dětí, ale nejsou ty těžkosti tak veliké, jak se očekávalo. A obtíž přípravy spočívala vlastně nejvíce v tom, že se nemohlo jíti vyšlapanou cestou různých příruček nebo dříve nabytých zkušeností, ale bylo třeba hledati teprve nových cest a nových způsobů, jak nejpochoptelněji proniknouti k té málo dosud rozvité dětské duši s pravdami přece dosti těžkými a tajupnými.

V „Actech Curiae“ byl ovšem podán návod, jak postupovati při obojí přípravě. Pokud však vím, byly ony návrhy pracovány vlastně až pro 3. školní rok, kdy podle ankety katechetův i kněží z duchovní správy — bylo prvotně usneseno konati první sv. přijímání. Pro 2. školní rok je však uvedený postup ještě příliš těžký a obširný, zvláště při přípravě na první sv. zpověď. Proto jsem celou přípravu značně zjednodušil, jak níže uvádím.

Vždyť ani dekret sám nežádá tak důkladné znalosti. Ke sv. zpovědi žádá jen přiměřenou dětské chápavosti znalost základních pravd víry (mysteria necessaria necessitate medii), k sv. přijímání pak, aby děti dovedly rozeznávati chléb eucharistický od obyčejného chleba a aby přistoupily s dobrým úmyslem, s pobožností a touhou.

To jest ovšem minimum, jež by snad leckoho mohlo svést k opačnému extremu, že by bral přípravu příliš lehce. Ale při svědomité práci dokážeme u našich dětí snadno — bez přetěžování jich — značně více. Výraz „rozeznávání“ nesmí se rozumět doslovně. Jen ta přílišná theorie v dosavadní přípravě musí být odstraněna. Postačí živá víra v zázračnou přítomnost Pána Ježíše, důvěra k němu a pak hlavně vroucí touha spojit se s ním ve sv. přijímání. Ta je základem pravé dispozice, a od dispozice závisí velice míra působení milosti. Podkladem však touhy může být jen skutečná láska k osobě Ježíše Krista. A té se docílí jen tehdy, když eucharistický Kristus stane se středem náboženského vyučování již na nižších stupních.

A na tomto základě musí být zpracována nová učebná osnova: celé náboženské vyučování na nižších stupních musí přímo, vědomě a účelně směřovat k přijetí obou svátostí. Sv. přijímání má být jaksi jeho centrem a cílem. Všechny prostředky a síly musí se koncentrovat, navzájem si pomáhat a se pronikat.

Tohoto účelu dá se dosáhnouti nejlépe tehdy, když celé náboženské vyučování na nižších stupních bude vedeno ne katechismem, nýbrž — biblickou dějepřpravou.

Proč?

Úkol tohoto náboženského vyučování, čili přípravy ke sv. svátostem, je podle právě uvedeného dvojitý: 1) potřebné náboženské pravdy učiniti srozumitelnými, aby děti měly o nich, pokud je to vůbec možno, jasné pojmy; 2) postaviti pod vliv poznanych pravd hlavně cit a vůli; cit: aby zaplály láskou k Bohu, vůli: aby se odhodlaly k dobrému a zatoužily po Kristu.

Katechismus ovšem tvoří jasné pojmy, podává náboženské pravdy, ale činí tak způsobem pro děti příliš těžkým, abstraktním a suchým. A zvláště příprava ke sv. svátostem jest podle něho příliš těžká; o svátosti pokání na př. má Malý katechismus 40 otázek, z toho o lítosti 19. Bylo to nesnadné již pro žáky 3. šk. roku, a většina katechetů byla nucena mnohé vynechávat. Ale i když se vynechá teď ještě více, zbude z toho přece jen suchá kostra, kterou těžko odít krásným tělem a vlít do ní život, protože kosti příliš ztuhly . . .

Tytéž pravdy však, které jsou v katechismu, a více ještě obsahují také biblické dějiny — a při tom učí se jim způsobem pochopitelným, názorným, pro děti tedy nejpřirozenějším. Všecky pravdy, jichž znalosti je třeba (dle dekretu) k přijetí obou svátostí, dají se docela snadno vyvoditi z příběhů biblických postupem historickým, což má neocenitelné výhody před methodou katechismovou.

Ke sv. zpovědi vyžaduje dekret znalosti pravd základních:

a) Bůh a vlastnosti boží. Co je přirozenějšího, než vyvoditi je z učení o stvoření světa, andělův a lidí? Od viditelného stvoření postupovati k neviditelnému Stvořiteli? Tak je to logické a názorné. Sv. Pavel také píše v listě k Římanům (1, 20): „Nebo neviditelné vlastnosti jeho ze stvoření

světa, skrze ty věci, kteréž jsou učiněny, rozumem pochopené spatřeny bývají, totiž jeho věčná moc a božství.“ Katechismus sestupuje od Boha dolů.

b) Kristus Pán chce k nám přijíti v této podobě, aby se s námi úzce spojil, pomáhal nám k dobrému a chránil před zlým. Vždycky rád pomáhal lidem, obětoval jim celý svůj život, plný neskonale lásky a dobroty . . . Všechna vypravování z Nového Zákona směřují zrovna k tomu, aby vzbudila a rozlítla v dětech vroucí lásku k božskému Příteli dítek, důvěru k Němu a zároveň touhu po spojení s Ním — touhu po sv. přijímání. A to právě jest nejpřednější podmínkou dobré přípravy.

Při vypravování o poslední večeři a ustanovení nejsv. Svátosti Oltární vyloží se zase docela stručně hlavní věci o této svátosti. Následující pak vypravování o utrpení Páně posílí jen ještě více lásku k Pánu Ježíši. Rozum i srdce dětí jsou disponovány k sv. přijímání. Bližší přípravou pak bude poučení o sv. zpovědi (po zmrtvýchvstání Páně) a chování se při sv. přijímání. Svátek Nanebevstoupení Páně byl by pak asi nejvhodnějším dnem k slavném prvním sv. přijímání.

Jaké výhody má tento způsob přípravy? Jsou patrný již z předešlého:

1) Podává všechno, čeho je třeba dětem tohoto věku, ale podává to způsobem názorným. Ovšem, že tohoto názoru — biblických příběhů může se užití i při systematickém vyučování dle katechismu, ale pak jsou ty příběhy vytrženy ze souvislosti a tím ztrácejí jak na své názornosti, tak i působivosti. Bezprostřední, inspirované slovo Boží, jež mluví událostmi biblických dějin, má v sobě něco bezprostředně mocného a úchvatného, jako na druhé straně snadno pochopitelného: v prostém šatě podává nejhlubší pravdy. Katechismus nepřijde zkrátka a vyučování tím získá na dětinnosti a působivosti.

2) Historický postup poskytuje příležitost, častěji opakovati důležité pravdy. Má to veliký význam. I když dítě onemocní, dá se při celoročním postupu zanedbané zase snadno dohoniti . . . Děti jsou tékavé, snadno zapominají, zvláště učiněná dobrá předsevzetí musí se jim vždy znovu připomínati; nuže, při biblickém vyučování vracejí se častěji tytéž pravdy a motivy, pojaté vždy s nového hlediska a v nové formě. A tak i s nejslabšími dětmi dá se všechno dobře nacvičiti — vždyť na mnohé možno poukázati již v 1. školním roce!

3) Přes to vlastní příprava bude značně kratší a tím pro děti působivější. Trvá-li příliš dlouho, unavuje, a zápal s počátku vzbuzený ke konci obyčejně vyprchá.

4) Poněvadž biblické dějiny budou postupovati podle církevního roku, spojí se tak krásně tři hlavní odvětví náboženského vyučování: biblické dějiny, katechismus a liturgika.

5) Poněvadž 3. školní rok náleží ještě k nižším stupňům, bude v něm týž postup historický. Má úlohu doplniti a prohloubiti látku prvních dvou ročníků, (zejména vstřípiti do paměti základní pravdy náboženské, vyplývající z jednotlivých příběhů, a vysvětliti modlitby), aby mohli přistoupiti

k sv. přijímání i ti, kteří ve 2. roce nebyli ještě schopni. Výhoda toho ukáže se zvláště na školách jedno- a dvojtřídních; vyučovací čas je na nich tak omezen, a přece nutno každý rok konati přípravu ke sv. zpovědi a sv. přijímání. Zachová-li se uvedený postup historický, možno docela dobře 1.—3. školní rok vyučovati společně.

Co potom s katechismem? Malý katechismus, určený pro nižší stupně, v té formě, jak jej máme, stal by se pak vlastně zbytečným, protože od 4. roku jež je třeba katechismu většího. V některých diecesích německých byl již odstraněn, a také u nás v Rakousku počíná se ponenáhlu pauství jeho lámat, aspoň tak, že stejnoprávně vedle něho, ba i nad něj vystupuje biblický dějepis (viz na př. nový učebný plán diecese vídeňské).

Nemyslím však jej úplně odstraniti; mým ideálem bylo by spojití katechismus s biblickou dějepřavou tak, aby to odpovídalo uvedenému historickému postupu pro vyučování: základem aby bylo biblické vypravování; z něho pak se vyvodí, abstrahují zcela krátké dogmatické nebo mravní poučky a zásady, obsažené dosud v katechismu.

Není to snad nějaká zcela nová, originální myšlenka. Měl jsem radost, když jsem našel její potvrzení a náběhy k jejímu provedení již také jinde. Na druhém katechetickém kursu (1907) prohlásil prof. Hollweck-Eichstädt na základě zkušeností, které učinil s malým katechismem: „Pro první 3 školní roky byl by mi nejmilejší biblický katechismus, který jsa připojen k vybraným biblickým příběhům, podaným volně v dětské řeči, poskytoval by potřebné pravdy katechismu dítěti nejpochoptitelnější a dostačila by pro tyto stupně“.¹⁾

Je to vlastně návrat ke staršímu a jistě správnějšímu principu. Vždyť nic jiného také nečiní sv. Augustin v knize „De catechisandis rudibus“, jež je hlavním katechetickým dílem křesťanského starověku. A čím jiným jsou vlastně nedostižné dosud, i u nás hojně užívané, katechese Meyovy? Jsou založeny na událostech biblických a naučné jádro je shrnuto vždy v několik jednoduchých otázek.

Meyovy katechese jsou ovšem příručkou pro učitele — mám však na mysli knížku, jež by přišla do rukou žákům nižších stupňů. Byla by to malá biblická dějprava. Musila by obsahovati účelně volený výběr příběhů — ne příliš mnoho látky, ale také ne zase takovou suchou kostru, jako jsou mnohé dosavadní „malé dějpravy“. Nesměla by chyběti i některá podobenství Kristova, zvláště o marnotratném synu a dobrém pastýři, důležitá pro přípravu ke sv. svátostem. Forma vypravovací musila by býti pokud možno jednoduchá, názorná a živá — v krátkých, ponejvíce hlavních větách. Malým uměleckým dílem měl by býti každý příběh, jenž vrcholí potom v příslušnou větu katechismu — zase zcela jednoduchou a prostou. Všechny historické, přechodné a formální otázky nynějšího katechismu by tak odpadly samy sebou K tomu by se připojil výběr modliteb, na konci snad k vůli opakování soustavný přehled podle formy katechismové, ke všemu pak krásné, dokonalé, barevné ilustrace — a děti budou mít knížku, jež v mladistvých srdcích vzbudí radost a nadšení a učitelé usnadní tu dnes nejobtížnější práci

¹⁾ Der Münchener Katech Kurs. 1907, str. 290.

Tot ideál, ale myslím, že ne nedosažitelný. Ba jsem přesvědčen, že bude jednou uskutečněn, až vymizí z našich hlav názory o nenahraditelnosti katechismu a až další vývoj věcí ukáže, že takhle to dále nepůjde.

Jakýsi krok v tom ohledu učinily v poslední době některé diecese německé, které spojují katechismus s bibl. dějepravou v jednu knížku. Mám v ruce dvě takové knížky pod názvem „Katholisches Religionsbüchlein für die unteren Klassen der Volksschulen“. Jedna (pro diecesi Bamberg) obsahuje malý katechismus Lindenův a malou bibl. dějepravu Eckrovu s ilustracemi Fil. Schumachera, druhou vydal jezuita Linden sám, napsav ke svému katechismu i vlastní bibl. dějepravu. Je to spojení jen zevnější společnou vazbou a titulním listem, ale právě z něho může být každému patrné, jak obě části vnitřně do sebe zasahují, takže mnohé ilustrace z bibl. dějepravy mohly být v katechismu a naopak.

My nemáme posud ani pořádné vlastní české malé dějepravy. Kéž věnuje se někdo této záslužné práci a postoupí při tom hned o krok dále: spojí bibl. dějepravu s katechismem!

Výchova tělesná.

Kopaná. Ministerstvo vyučování severoamerické Unie zakázalo již před rokem na školách hrát „kohanou“, poněvadž se tam tento sport provozoval příliš surově. Že opatření ministerstva nebylo bezdůvodné, ukazují nám tyto číslce: R. 1910 bylo odneseno z hřišť Unie 12 mrtvých, 64 v bezvědomí, 339 s přelámanými údy, 74 s vyvrtnutými klouby, jiných vážnějších poranění bylo 33, celkem tedy 522 vážných a smrtelných zranění. Většina zranění udála se právě mezi školní mládeží.

Pozor při tělocviku! V Mühlhausenu v Durinsku cvičil učitel se žáky záklon hlavy a trupu. Výkon jednoho třináctiletého žáka se mu nelíbil, i přistoupil k němu a prudce jej ohnul do zadu. Tento pohyb měl za následek, že hochovi praskl žaludek. Následkem toho žák za krátko skončil.

Dr. F. V. Foerster: Sebevýchova mládeže. Zčeštil E. Fiala. V Holešově 1912.

Vzácná věru kniha, kde všechny důležitější otázky životní mládeže probrány jsou s neobyčejnou vážností a jasností. Je to skutečný rádce mládeže. Skládá se z 19 kapitol. Vrcholná otázka knihy jest vypěstění k a r a k t e r u u mládeže t. j. vypěstění dobrých a mravních zásad a vypěstění síly jimi se řídit.

Zdroje této síly mravní ukazuje Foerster způsobem nevhodnějším. Netheorizuje, ale předvádí skutečný život a z něho čerpá svoje poučení. Čtenáři předvádí před zraky du-

ševní vlastní sebepoznání a sebezpozorování. Probouzí to, co v duši mládeže neuvědoměle dosud dřímá. Nelichotí choutkám, nýbrž učí se bez záporu a sebevlády.

Foersterova „Sebevýchova mládeže“, již nám velmi pěkně a svižně zčeštil pan E. Fiala, jest v ý c h o v n o u k n i h o u p a r e x c e l l e n c e. Krt.

P. Barth, Die Geschichte der Erziehung in sociologischer und geistesgeschichtlicher Beleuchtung. Leipzig 1911. Str. VII.—620. M. 9.

Vynikající sociolog a paedagog Barth přimísil přirozeně do svých dějin paedagogiky dějiny hnutí sociálního. Výchova jest r o z š i ř o v á n í (— Fortpflanzung —) s p o l e č n o s t i pojmané jako duchovní organismus. Podstata člověka a proto i tohoto duchovního organismu jest vůle; nuže nemožný byl by vývoj sociální bez vývoje vůle. Má-li tento vývoj své vlastní zákony sociologické, třeba i číře empirické, přispějí zajisté k osvětlení a ujasnění dějin výchovy v paedagogice. A vskutku existuje trvalý parallelismus mezi hnutím sociálním a politickým a mezi zákony a principy vychovatelskými.

Podle tohoto kriteria, jež Barth široce rozvíjí v „Úvodu“ svého díla [str. 7—49], kde zároveň podává pojem sociologie spiritualistické, probírá autor dějiny paedagogiky. Nevšímá si tedy pouze výchovy jako takové, nýbrž i všech prvků, jež tu spolupůsobí a tvoří základy kultury vůbec.

Vědění, technické pokroky, ideje o názoru světa a života t. j. filosofie a náboženství, různé zájmy individuální a kolektivní, kde vůle se sbíhají či rozbíhají, problémy politické a to zvláště v době moderní — mají obrovský vliv na hnutí paedagogické. Úkolem výchovy tedy jest, jak již pravil Scheiermacher, připravití individuum pro jistou společnost,

Látka vyučovací, zákony kázeňské, ustanovení školská od university až po školy obecné a mateřské — dosvědčují vliv těchto různých faktorů. Ale na druhé straně nesmíme zapomenouti, že také ideje paedagogické navzájem zase působí na jiné faktory, zvláště politické.

Tot základní ideje, jež proudí celým dílem P. Bartha. Vlastní dějiny jsou velmi pěkně uspořádány a jasně vyloženy — až na nedostatky při školství slovanském.

Kratochvíl.

Hlavní světové revue filosofické. Nemíním uváděti světové revue filosofické všechny, ale aspoň nejvýznačnější, aby čtenáři naši měli přehled o filosofické práci světové. — Česká revue výhradně filosofii věnovaná jest jediná „*Česká Mysl*“ (red. Fr. Čáda a Fr. Krejčí). Z jiných revuí, jež pilně si všímají otázek filosofických možno jmenovati „*Hlídku*“, „*Časopis katol. duchovenstva*“, „*Obrození*“ a „*Pokrokovou revui*“.

Poláci mají dvě filosofické revue „*Przegląd filosoficzny*“ ve Varšavě a „*Ruch filozoficzny*“ ve Lvově.

Slovinci pěstují filosofii v revui „*Čas*“, jež ovšem má program širší.

Chorvati podobně mají svou „*Hrvatskou Stražu*“. — Rusové „*Voprosi*“.

Z francouzských revuí jmenuji: „*Revue de Métaphysique et de Morale*“, „*Revue philosophique de la France et de l'étranger*“ — „*Bulletin de la Société de Philosophie*“ — „*Revue Thomiste*“ — „*Revue de Sciens Philosophiques et Théologiques*“.

Také Italové mají dosti hohatě rozvinutou práci filosofickou. Z italských revuí číře filosofické jsou: „*Rivista di Filosofia Neo-scolastica*“ ve Florencii (red. Dott. Giulio Canella a Dott. Ag. Gemelli). — „*Rivista di Filosofia*“ v Janově. — „*Cultura filosofica*“ ve Floren-

cii (red. de Sarto). Mnoho filosofických článků přináší *La Cultura Contemporanea*, v Římě a *Rivista d' Italia* tamtéž. Často též *Rassegna Nazionale* ve Florencii a *Coenobium* v Lugaňě ve Švýcarsku. Coenobium přináší příspěvky italské i francouzské. Speciálně psychologii věnována jest revue „Psiche“ ve Florencii (red. R. Assagioli) a *Filosofia della scienza* v Palermu (red. J. Calderone.)

Z německých revuí na prvním místě jmenuji *Philosophisches Jahrbuch* vydávaný společností Görresovou. Zajímavou revuí jest *Logos* Internationale Zeitschrift für Philosophie der Kultur. V Lipsku vychází *Vierteljahrschrift für wissenschaftliche Philosophie und Sociologie*. V Berlíně *Archiv für Geschichte der Philosophie*. Z jiných vzpomínám na *Zeitschrift für Philosophie und Pädagogik* a *Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik*.

Z anglických nejvýznačnější jsou: *The Journal of Philosophy*. *Psychology and Scientific Methods*, *Mind*, *The psychological Bulletin*. Krt.

Z literatury pro mládež.

Clementová B: *Dcerušky pana sudího*. Jest málo knih, které hodí se do rukou dospívající dívky — buďto jsou příliš dětské nebo příliš materialistické.

Ve jmenované knize vyličuje spisovatel pérem velmi dovedným vady a nedostatky v povaze i v chování dorůstající dívky, které však působením rodiny a okolí změni se v ctnosti, jež nejvíce dívku zdobí. Nespatříme zde žádného moralisování, jež dětem četbu znechucuje. Děj jest rozkošný, který uchvátí čtenářku hned prvními řádky; též osoby a povahy jsou velmi dovedně kresleny.

Kniha má tím větší cenu, že uvádí nás do ovzduší menší rodiny inteligenta, kde obyčejně o vzdělání dívek velmi nezdravé, přemrštěné jsou názory. Kniha upoutá — zúšlechťí srdce a jest hodna největšího rozšíření. Hodí se velmi dobře do knihoven pro měšťanské školy dívčí.

Malot H.: *Osudy nalezcovy*. Nadpis zdá se poněkud dobrodružný, leč děj pohybuje se po cestách střízlivých. Líčí vyrůstání dítěte mimo rodinu, vývin duše dětské, vystavené četným svízělům a nástrahám, jež vlastní silou přemáhá. Kniha hodí se lépe pro hochy, jichž povaha lépe vnikne v ovzduší děje a srdce jistě bude cítiti s hrdinou povídky. Kniha vykoná jistě plně svůj vychovatelský úkol v žákovské knihovně, silic mládež na cestě dobra v době, kdy nitro dospívá a nejvíce nebezpečí jest vystaveno.

Bréte J. de la: *Rajka v zajetí*. Snad ilustrace poněkud zarazí, ale děj i způsob vypravování jest pěkný a poutavý. Kniha hodí se však více pro dívky škole odrostlé, líčíc poznatky probouzejícího se srdce dívky. Značné mravní hodnoty dosahuje, líčíc nevhodný způsob výchovy dospívající dívky, která jediné opory nalézá u svého starého přítele a učitele-kněze. Velmi významnou kapitolou pro srdce dívky jest líčení mrazivé skutečnosti, jež tak často deptá první rozpuk mladého srdce, uvádějíc mysl od větrných hradů vysněného štěstí do prosy skutečného života. Leč děj dále ukazuje, že ani tu nemá člověk zoufati, že i po dnech mrazivých zasvitne opět slunce pravého štěstí.

Malot H.: *V proudech života*. Když dívky knihu odevzdávají, obyčejně s poznámkou: „Jest velmi pěkná, četla jsem ji několikráte“, toť jistě důkaz, že dítky plně uspokojila. Má však též velkou cenu výchovnou. Zde odehrává se ten nejhroznější a i nejrozhodnější okamžik v životě dětském, kdy rodiče umírají a dítě vydáno bez přátel

světu na pospas. Neklesá však a přes sterá nebezpečí dochází k příbuzným, kde vlastní prací, poctivostí získá si srdce děda, smiřuje jej s činem zemřelého otce a stává se šťastnou. Jak krásně vystihuje kniha pravdu tak často hláсанou, že nic, čemu se naučíme, nepřichází v životě na zmar. Celý děj jistě působí neodolatelně na duši dětskou, veda ji k samostatnosti, statečnosti v nehodách, poctivosti a šlechetnosti. Kniha velmi vhodná pro vyšší stupeň škol dívčích. O. O.

Z P R Á V Y .

Ze spolku katolického učitelstva. 1. Jak již všemu katolickému světu známo, bude se ve dnech 12.—15. září t. r. konati ve Vídni světový sjezd eucharistický, kteréžto dni budou jistě pro každého věrného katolika opravdovým svátkem zasvěceným úctě Božského Srdce Páně v Nejsvětější Svátosti Oltářní.

Z této příčiny pokládáme i my za svou povinnost upozorniti všechno členstvo našeho spolku na významnou slavnost tuto a vybidnouti je k nejhojnější účasti na ní.

Připojte se, bratři a sestry, ku statisícům věrných katolíků, ukažte, že katolický učitel je katolíkem celou duší a celou myslí a že se neohroženě hlásí ku praporu cyrillo-methodějskému.

Pročež, komu jen poněkud možno, zúčastni se sjezdu tohoto.

Přihlášky přijímá do 30. června předseda spolku v Příboře.

2. V záležitosti zahájené knihovni akce prosíme opětně snažně: Kdo můžeš, daruj dobrou knihu spolku našemu, abychom mohli účinně čeliti knihovnám Macharovým. Doposud byly zřízeny 2 knihovny.

3. Žádáme všechny P. T. členy našeho spolku, jižto jsou jakkoliv ve veřejném životě činní, aby o svém působení podali laskavě nejdél do 10. července t. r. jednateli spolku do Lešné stručnou zprávu. Hlavně třeba uvésti, jak byli P. T. členové činní v oboru vychovatelství mimo školu a jak pracovali na poli náboženském a hospodářském. Na základě došlých sdělení sestaví jednatel zprávu, z níž by bylo patrné, jak se jednotlivci i celek snažili úkolu spolkem vytčenému za daných poměrů dostáti a ve veřejnosti se uplatniti.

Rovněž račtež podati zprávy o činnosti našich krajinských odborů.

Valná hromada spolku katolického učitelstva na Moravě a ve Slezsku bude se konati v pondělí dne 22. července 1912 ve dvoraně kláštera na Velehradě s tímto jednacím pořádkem:

1. O 8. hod. mše sv.
2. O 9. hod. zahájení.
3. Čtení protokolu předešlé valné hromady.
4. Zprávy funkcionářů.
5. Zpráva o tiskárně.
6. Revise katastru.
7. Přednáška dra Taubra: Dr. Förster a kulturní boj.
8. Volba výboru.
9. Volné návrhy.
10. Přijímání členů a placení příspěvků.

Návrhy, o nichž se má při valné hromadě jednati buďtež aspoň týden před ní podány písemně předsedovi spolku.

Ku valné hromadě této, jež má za dnešní pohnuté doby veliký význam pro další rozvoj spolku, se tímto všechno P. T. členstvo přátelsky zve.

Přijďte všichni, bratři a sestry, abychom se přátelským stiskem ruky ku další práci pro dobro školy a našeho lidu povzbudili a posílili.

Řady naše opětně vzrostly a šiky naše novými zdatnými silami zmohutněly a bude jisté na místě, abychom se vzájemně poznali.

Pročež na shledanou!

Také zveme srdečně naše veledůstojné duchovenstvo, náš dorost, ctěné katolické spolky zvláště sdružení omladiny a hospodářské besídky a vůbec všechny své přátele a příznivce.

Duchovní cvičení pro učitele budou se konati od 22.—26. července na Velehradě. Přihlášky přijímá farní úřad tamtéž. Vybízíme k nejhojnější účasti na cvičeních těchto, neboť z vlastní zkušenosti víme, jak blahodárně působí na duši, zjednávajice jí uklidnění a pokoje. Jsou opravdovým duševním lékem.

Stávky na školách v Haliči. Tisk polský rozepisuje se o povážlivém zjevu, jenž vyskytuje se od ukončení prvního semestru letošního na středních školách. Žáci některých tříd na gymnasiích v Kolomyji, Přemyšlu a Vadovicích, tedy ve východní, střední i západní Haliči odhodlali se ku stávce. V Kolomyji konána schůze rodičů stávkujících studentů ze třídy VII. Na schůzi odsoudili nerozvážný krok svých synů, ale vysvětlovali jej napatým poměrem žáků ku dvěma profesorům, kterýžto poměr po celé půlletí se zostřoval a vyvrcholil neslychaně přísnou klasifikací na konci semestru (ve třídě VII. b z 22 žáků propadlo 18). Rodiče — většinou inteligentní živnostníci, obchodníci a úředníci — přiznali, že přihlížeje náležitě k povaze mládeže školní dalo by se s ní taktním a spravedlivým jednáním vše pořídit. Ať je jak je, věc poskytuje mnoho podnětů ku přemýšlení též o pedagogickém vzdělání učitelstva haličských středních škol. P. Rozhl.

Srbské školy v Macedonii, které byly tureckou vládou v době pronásledování Srbů zavřeny, jsou letos opět otevřeny. Je jich přes 300. Vláda nařídila, že se nyní nesmí zavřít žádná škola bez svolení cařihradské vlády.

V Bosně dosud jen 17% dětí chodilo do školy. Chystá se tedy novým správcem ryt. Biliňským zákon o všeobecné povinnosti školní, jímž by se též zřídila škola obecná v každé obci, kde je aspoň 40 dětí školních. Zatím ovšem na to stačovatí nebudou ani síly učitelské ani finance bosenské. Proto plán ten možno provést leda v dalekých letech.

Pro dívčí lycea vydáno nové nařízení reorganisační. Budou rozdělena na dvě větve: šestitřídní a osmitřídní. Společný jim bude podklad 4 třídní, od něhož jednou stranou odbočí dvoutřídní vyšší škola, druhou stranou 4 třídní vyšší realné gymnasium. Učebná osnova nižších 4 tříd bude podle toho změněna.

Povinné pokračovací školy pro dívky mají býti dle zpráv některých německých listů zřízeny v Čechách. Akce ta připravuje se prý již několik let za souhlasu sněmu a učitelstva. Tyto pokračovací školy byly by prý závazné pro jeden rok, kdyby se na nich vyučovalo nejméně čtyři hodiny týdně; vyučovalo-li by se pouze dvě hodiny, byla by povinná jejich návštěva dvouletá. Za předměty vyučovací navrhuje vláda: nauku o domácím hospodářství, hlavně o vaření a ručních pracích, nauku o občanských právech, zdravotnictví, výchově, o ochraně dětí, jazyk vyučovací a počty. Vzorem mají tu býti pokračovací školy v Sasku.

Úpravy učitelských platů. Učitelské platy byly zlepšeny aspoň částečně zemskými sněmy v Haliči, Solnohradsku, Slezsku, na Moravě a ve Vídni. Nic pro učitelstvo neučinily dosud zemské sněmy v Čechách, Dolních a Horních Rakousích, Štýrsku, Tyrolích, Krajině a Vorarlberku. V Haliči: Školská komise sněmu haličského schválila jednorocní drahotní přídavek ve výši 20% učitelům, kteří mají platů do 1000 K, 15% při platu 1000—1400 K a 10% nad 14 set korun. Poněvadž suma 2½ millionů korun povolená rozpočtovou komisí nestačí, schválila komise školská, aby rozpočtový výbor byl požádán za doplnění této sumy.

V Solnohradsku: Solnohradský sněm se usnesl dne 28. února, aby všem učitelským osobám v roce 1912 poskytnut byl drahotní přídavek v celkové výši 50.000 K; stálý výbor má do příštího zasedání vypracovati osnovu zákona o úpravě učitelských platů.

Ve Slezsku: Slezský sněm povolil ve schůzi dne 7. února všem učitelským osobám na veřejných školách obecných a měšťanských ve Slezsku drahotní přídavek 10% služného, učitelkám ručních prací přídavek 120 K, 80 a 50 K na rok. — Zemskému výboru bylo dáno k dispozici 12.000 K na podporu učitelů a učitelek na pensi, jakož i vdov a sirotků.

Učitelstvo inšprucké dostalo právě úpravu platů. Služné učitelů škol obecných dle stáří obnáší 2500 až 4700 korun; služné učitelů škol měšťanských 3123 až 6000 korun; učitelky mají na obecných školách 2150 až 3850 korun, na měšťanských školách 2650 až 4850 korun.

Bezplatný kurs výchovných ručních prací pro chovance IV. a V. roč. učitelského ústavu v Praze uspořádal učitel pomocné školy v Praze—Libni V. Rohlena. V programu kursu zařazeny jsou práce z lýka, rákosu, papíru, plechu jakož i dětské hračky z rostlinných plodů a ze dřeva. Chovanci pracují zatím v pomocné škole v Libni. Novým rokem školním zavedeny budou ruční práce na učitelském ústavě v Praze jako předmět povinný. Tento způsob lze považovati za nejúčelnější propagaci rukodělného zaměstnání.

Společné zájezdy o letošních prázdninách do Itálie za 245 K. Do Cařihradu za 270 K. Do Srbska za 100 K. Do Bosny, Hercegoviny a Dalmácie za 140 K. Do Postojny, Terstu a Benátek za 110 K; dále do Švédska, Norska, kolem Islandu atd. pořádá první cestovní kancelář na českém venkově fy J. F. J i r á s e k a s y n v C h r u d i m i. Prospekty a bližší informace zdarma a franko.

Kácejí modly. Professor P e k a ř a dr. Ch a l u p n ý protřásají Masaryka, v „Moderní revui“ vzal si spisovatel M a r t e n na mušku Machara. O knize jeho „Svědomím věků“, v níž papežové a katolíci dostávají svůj díl, míní Marten: „Není to svědomí, ale karikatura věků, karikatura zlovolná a malicherná pojatá stranníkem mělkého poznání, chudého intelektu a zároveň chabým básníkem bez duchovní hloubky a bez uměleckého poslání. Knihy — jako tato — píší se pro dav a jeho okamžité vášně a zanikají, jak rychle dav a jeho vášně se mění. Neděsí mě Macharovy knihy, ale dav, který je čte. Ne počtem, ale úrovní, která přece nemůže býti vyšší nežli úroveň autora, jehož si zvolil.“

Jako knihu jednostrannou odsoudila kritika též Macharův „Řím“. Česká společnost — jak viděti — osvobozuje se pomalu od pokrokářského terroru.

Židovská universita v Palestýně. Ve Varšavě se ustavila židovská komise, která zabývá se provedením projektu jednoho lékaře židovského ve Varšavě. Projekt směřuje k založení židovské university v Palestýně, aby tak uctěna byla památka † sionisty Mandelstamma.

Učitelská prostituce v insertní části „Národ. Listů“. „Národní Listy“ uveřejnily před nedávnem tento insert: Kdo podporovat by mohl mladou industrialní učitelku než domůže se lepšího postavení? Třeba jen půjčkou! Laskavé nabídky pod značkou „Blízko Prahy“ do adm. t. l. — 02630 — I.

Čeština na německých školách. Počátkem školního roku 1912–13 zavedena bude čeština na německých gymnasiích a realných gymnasiích jakožto předmět relativně oblíbený. Na německých reálkách bude čeština současně zavedena jako předmět nepovinný. Vyučováno bude češtině 3 hodiny týdně.

Jean — Jacques Rousseau dochází v mnoha revuích nového ocenění za příčinou 200letých narozenin. (Narozen 28. června 1712 v Ženevě). Jeho nauka o výchování úplně souhlasila s jeho citovou založeností. Proto je v ní mnoho přepjatosti a podivnůstek: Cvič tělo, orgány, smysly chovancovy a udržuj duši jeho v nečinnosti tak dlouho, jak to jen možno; pečuj především jenom o to, aby zůstal duch jeho prost bludu a srdce prostu nepravostí. To nazývá Rousseau „negativní“ výchovou. Aby zabezpečil vývoj nerušený, doporučuje odloučení dítě od společnosti, ba i rodiny, a nechati je, až doroste v osamělosti za vedení učitele. Na druhé straně nelze zapřít, že vzácné jádro chová v sobě výchovný systém Rousseův. Čtení jeho „Emila“, jenž vyšel právě v pěkném českém překladě jest zajímavé. — „Rousseau byl svědomím Francie, jež se vzepřela proti negacím a holé planosti nauk materialistických a atheistických“. Hlas srdce zvítězil u něho nad pochybnostmi rozumu a Rousseau hlásá nadšeně vítězství pravého křesťanského náboženství — ovšem deisticky zbarveného.

Vědecký kurs katol. spolku učitelského, o němž předešle jsme se zmínili, bude odložen na příští rok, ježto mnoho členů spolku hodlá se zúčastniti eucharistického kongressu ve Vídni a tu těžko by bylo žádati dvojí finanční obět. Za to příštím rokem hodlá Spolek náš rozšířiti ještě program kursu o přednášky paedagogické.

Pátý kongress pro experimentální psychologii byl ve dnech 16.—20. dubna v Berlíně. Ukázal neobyčejné specialství v psychologii, tak že příště již bude nutno zaříditi zvláštní sekce pro psychologické pokusy v oboru akustiky, optiky, paměti, psychopathologie atd. atd. Ale zajímavě a myslím i potěšitelno jest, že přílišné specialisování vzbudilo na druhé straně touhu po synthesi s ostatní filosofií a vědou vůbec. Tak na př. referát K. Marbeho: „Die Bedeutung der Psychologie für die übrigen Wissenschaften und die Praxis“ a ještě mocněji snad přednáška O. Külpeho „Über die Bedeutung der modernen Denkpsychologie“. — Zajímavé byly referáty o poměru psychologie a paedagogiky. Vzájemná podpora těchto dvou disciplin značí opravdový pokrok jak v psychologii, tak zvláště v paedagogice.

4. mezinárodní kongress pro dějiny náboženské bude od 9.—13. srpna 1912 v Leidenu. Bude tu 10 sekcí: 1) Náboženství u divochů a problémy všeobecné; 2) Čína a Japonsko; 3) Egypt; 4) Semité; 5) Islam; 6) Indie a Persie; 7) Řekové a Římané; 8) Keltové, Germáni a Slovani; 9) Malajci; 10) Křesťanství.

Mezinárodní sjezd zednářský konal se právě v Římě, v sídle vrchní hlavy zednářstva žida Nathana. Ku sjezdu vydán seznam loží a členů. V seznamu uvedeno 22,480 loží s 1,768,627 členy. Z evropských států není loží v Rakousku a Rusku, kdež francmaconerie jakožto tajný spolek je zakázána. Členové jsou ovšem i v těchto zemích, ale patří k ložím vedlejších států. Podle seznamu je dnes zednářstvo vlastně organizací anglosaskou; Anglie se sev. Amerikou a Australií má 19,381 loží s 1,619,977 členy. „Golos Moskvy“, který tuto statistiku přinesl, praví, že je falešná, jen pro nezasvěcence přibarvená; že se mu do rukou dostala statistika tajná, jen „vyšším“ bratřím určená, a v té že je členstva mnohem více, všude skoro dvakrát tolik. — V severní Americe samé čítají zednáři 3,850,000 členů. I po té zlepšené statistice je zednářstvo dnes spolkem anglosaským a více americkým než evropským. V Americe už také není tak výlučně židovským jako v Evropě.

Sebevraždy žactva v Rusku vyšetřovány byly zvláštní komisí, jejímž úkolem je bojovati proti tomuto zlu. Bylo shledáno, že případů samovražd žactva bylo v r. 1904—24,

1905—47, 1906—71, 1907—112, 1908—312, 1909—449. Dle druhů škol bylo r. 1909 nejvíce sebevražd mezi žactvem škol středních a to 230, kdežto před tím roku 1908 jen 132. V národních školách zabilo se v roce tom 17 žáků. Dle zpráv komise dlužno příčiny samovražd hledati ve 20 procentech ve škole a pro výsledek zkoušek nebo ze strachu před nimi; v poslední době přibývá též sebevražd pro úkladné tresty.

Zajímavý rozsudek soudního správního dvoru. Učitel Nikolaj Pongjalo podal žádost istrijské zemské školní radě za přeložení do Pazinu. Zemská školní rada této žádosti jeho vyhověla. Proti přeložení tomu však protestovala místní školní rada v Pazinu a podala stížnost ministerstvu vyučování, které jí dalo místa a zrušilo přeložení z toho důvodu, že při přeložení na vlastní žádost je nutné svolení všech školských faktorů, tedy místní, okresní i zemské školní rady. Zemská školní rada proti tomuto rozhodnutí podala stížnost ke správnímu soudnímu dvoru, který ji 23. dubna jako nepřipustnou odmítl.

Ve Vídni je toliko 23 dětských zahrádek veřejných, na něž letos má býti věnováno 323 tisíc korun. Na Vídeň to není mnoho a svědčí, že to cizí školství často tak vychvalované nebývá vždy nejlepší.

Čtvrté třídy při měšťanských školách jsou ohroženy píše „Škola měšťanská“. Všech je nyní 30 pro chlapce a 6 pro dívky. Od roku 1904—5 jevil se průměrný počet žáků až do letošního roku takto: 41, 27, 27, 22, 21, 20, 20, 17, tedy každým rokem méně. Shledalo prý se, že jdou žáci do čtvrté třídy jenom z nouze, když nebyli přijmuti do učitelských ústavů, průmyslových a obchodních škol atd. Příčinu shledává jmenovaný list v tom, že absolventi nemají žádných výhod, vysvědčení ze čtvrté třídy nemá ani takovou platnost jako z nižší střední školy.

Učitelská bída v Čechách. Bliží se konec školního roku a na 1400 absolventů a absolventek učitelských ústavů bude na konci školního roku hledati učitelská místa na příští rok. Jak je najdou, když ještě z minulého roku škol. nemá místa 1600 absolvovaných kandidátův a kandidátek učitelství? Bude tedy počátkem školního roku 1912—13 na 3000 učitelův a učitelek bez místa.

A není naděje, že by začátkem příštího školního roku nastal příznivější obrat ve zřizování nových tříd a škol v Čechách, vždyť podle zpráv ze schůzí zemské školní rady zřizování nových tříd a škol uvázlo skoro docela, za to se školy redukují a třídy zrušují; ale do učitelských ústavů se bude přece zase zapisovati! K a m t o p o v e d e ?

Dělnické gymnasium. Dle „Věstníku českých profesorů“ existuje od roku 1889 ve Vídni spolek „Das freie Lyceum“, který připravuje k maturitě ty, kdož z jakýchkoliv příčin přerušili svá studia. Žáků, kteří chodí do školy večer, je přes 400 a platí za vyučování několik korun měsíčně.

Podobnou školu večerní má i srbský Bělehrad (Svatosávskou školu), která již 25 let vzdělává dělníky srbské poskytujíc jim středoškolského vzdělání.

Školní děti a muziky. Moravská zemská školní rada vydala přísné nařízení, dle něhož bude bezohledně postupováno proti hostinským, kteří by trpěli ve svých místnostech při tanečních zábavách školní děti; nejsou vyloučeny ani s v a t e b n í m u z i k y.

Obmezení návštěvy školní pro židovky do určitého procenta [podle počtu obyvatel] zavádí pro příští rok ruské ministerstvo vyučování. Dosud procentové obmezení platilo jen pro žáky-židy. Je to znamením, že i počet studentek židovských se hrozně vzmožil.

Měření duševní práce — jakkoli teprve v začátcích, zjistilo již přece zkusmo některé zajímavé a pro výchovu důležité věci. Na př. o poměru práce tělesné a duševní: tělesná námaha po práci duševní neosvěžuje, po obojí třeba odpočinku, jelikož při obojí opotřebuje se též zásoba energie v psychofysickém ústrojí; mylně tedy počítán tělocvik za osvěžení po učení. Současná práce duševní a tělesná do jisté míry se podporují (pochod za hudby nebo příjemného hovoru, hlasité, s pohybem mluvidel spojené učení napamět a pod.).

Nebezpečí kinematografických představení pro mládež líčí dr. Robert Lang v časopise „Zeitschrift für Kinderschutz und Jugendfürsorge“ a dokládá své vývody velmi zajímavým statistickým materiálem. V roce 1909 bylo na celém světě 70.000 kinematografických divadel. V Rakousku asi 500, z čehož ve Vídni 100. Vídeňská kinematografická divadla vykázala v uvedeném roce návštěvu 9 milionů osob, nyní mají návštěvu asi 10—18 milionů osob. Kolik dětí je v tom zahrnuto, o tom mluví zpráva z chlapecké obecné a měšťanské dívčí školy v X. okresu.

Mezi hochy zmíněné školy bylo 96 proc. v kinematografu, 35 proc. navštěvovalo kinematograf pravidelně, za to 14 proc. jich nevidělo štěpánský dóm vídeňský.

Na dívčí škole bylo v kinematografu 73 proc. dívek, 9 proc. navštěvovalo kinematograf pravidelně a 29 proc. nevidělo štěpánského dómu. — Na jedné dívčí škole v B e r l í n ě navštěvovalo pravidelně kinematograf 25 proc. žaček.

Židovské náboženské obchodní školy. Na sjezdě rabinů v Černovicích usneseno zřizovat v Rakousku náboženské školy obchodní pro židovské mladíky. Na sjezdě tom konány též porady o zakládání židovských průmyslových škol, které by byly ve svazku s institucemi Talmud-Thory. Na tyto školy mnoho židovských kapitalistů upsalo již značné sumy. — Je zajímavé, že socialistické a vůbec pokrokářské noviny tohoto sjezdu rabinů a usnesení jeho ani si nevšimly. Aby tak katoličtí biskupové se sešli a o školách se radili, to by bylo křiku!

Počet časopisů v jednotlivých zemích. Dle nově vydané statistiky mezinárodního bibliografického ústavu je tento: Francie 8940, Německo 8050, Anglie 4329, Itálie 3068, Belgie 2023, Rusko 1661, Španělsko 1350, Švýcarsko 1332, Holandsko 1402. (A Rakousko?) V jiných zemích kolísá tento počet od 753 ve Švédsku do 10 v Bosně. Jediný časopis mají Siam a Gronsko. Prvním periodickým časopisem byl „Nieuwe Tygirgen“, který v Antverpách počal vycházeti r. 1605.

Proti katol. profesorům velmi surově útočí Věstník Českých profesorů. Učinil by zajisté lépe, kdyby zametal před svým prahem. Mohl by začíti svými miláčky Papírníkem na Smíchově, Dvořákem v Prostějově, Judou v Příboře atd. a měl by práce na vyčištění Augiašova chléva dost a dost. Judovy denunciační zápisky, jež uveřejnil „Našinec“ v čísle 120. ukázaly pokrokovou morálku v nejhnusnějším osvětlení.

„Lidovým Novinám“ na neurvalý jich výpad proti našemu listu ze dne 23. m. m. odpovídáme, že „Vychovatelské listy“ neuveřejnily pojednání „o učení se cizím jazykům z brožury Úlehlovy jako článek, nýbrž že registrovaly myšlenky jeho v Rozhledech“, kdež dobré myšlenky z časopisů nejrůznějších vždy podávají. Ubezpečujeme též toho „jakéhosi“ dopisovatele, že i z jeho článků v „Lidových Novinách“ ochotně myšlenky uveřejníme, až tam nějaké nalezneme. Na výpady osobní ovšem neodpovídáme!

